

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

URŠKA OPEKA
ŠPORT KOT ORODJE SOCIALNEGA DELA

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Študijski program: Socialno delo

Ljubljana, 2017

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Urška Opeka

Naslov: Nova pot 110

Kraj: 1351 Brezovica

Leto: 2017

Število strani: 78

Število tabel: 6

Število grafov: 14

Število slik: 2

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Glavne besede: mladi, šport, F3 nogomet, prosti čas, neformalno izobraževanje, ulično mladinsko delo, dejavniki odraščanja, ranljivi mladi

Povzetek: Diplomsko delo opisuje zasnovo igranja nogometa, ki se imenuje F3 nogomet in se uporablja kot orodje za delo z mladostniki pri naslavljanju različnih socialnih problematik. V teoretičnem delu opisuje skozi katera obdobja gre mladostnik tekom odraščanja in dejavnike odraščanja. Delo se dotakne različnih tem, ki so pomembne v povezavi med športom in mladostniki: prosti čas, neformalno delo, ulično delo in mladinski centri ter šport kot socializacijski dejavnik in šport v kontekstu socialno-kulturnega dela. V zadnjem delu teoretičnega uvoda je bolj podrobno opisan projekt Football for development v okviru katerega se izvaja F3 nogomet. V praktičnem delu se osredotoča na dva spektra: mnenje in smiselnost uporabe koncepta F3 nogometa, pridobljeno od mladinskih delavcev v tujini, ki v svojih organizacijah že izvajajo F3 nogomet ter mnenje mladinskih delavcev v Sloveniji o zanimanju za izobraževanje o tem konceptu ter preverjanje pogostosti športnih aktivnosti v mladinskih ustanovah. V razpravi so predstavljene glavne ugotovitve, ki pravijo, da je F3 nogomet po mnenju mladinskih delavcev v tujini zelo močna platforma za naslavljanje katerekoli socialne problematike, zanimanje za ta koncept med mladinskimi delavci v Sloveniji je kar veliko.

Title: Sport as a tool for social work

Key words: youth, sport, F3 football, free time, informal education, street youth work, vulnerable youth

Abstract: This thesis describes the concept of F3 football which is used as a tool to work with youth tackling different social issues. Theoretical part describes growing up periods of youth and the main factors of growing up. This thesis touches several subjects which are relevant in connection with sports and youth: free time, informal education, street work, youth centers, sport as a tool of socialization and sport in the context of social- cultural work. The last section of theoretical part describes the concept of F3 football which is used within the Football for the development project in the Czech Republic. Practical part of thesis focuses on two spectres: opinion and sense of the use of the F3 concept among youth workers abroad who are already conducting F3 football activities and also opinion of youth workers in Slovenia about their interest in getting more familiar with the F3 concept and frequency of sports activities they do in their youth facilities. Discussion presents key findings which show that youth workers abroad believe that F3 football is a strong platform to tackle any social issue and that there is a high interest among youth workers in Slovenia regarding learning about the F3 concept.

PREDGOVOR:

Šport predstavlja velik del mojega življenja začelo se je pri devetih letih, ko sem pričela obiskovati krožek odbojke. Odbojka od takrat dalje predstavlja visoko vrednoto v mojem življenju, čas, ko problemi ne obstajajo, ko ni nič drugega pomembno kot žoga, igralci in igra. Ko sem tekom študija začela razmišljati o čem želim napisati diplomsko delo sem vedela, da želim mojo ljubezen do športa povezati s socialnim delom in delom z mladimi. Vedela sem, da športno udejstvovanje prinaša veliko pozitivnih učinkov, od sklepanja novih prijateljstev, učenja spoštovanja in discipline do zdravega in aktivnega načina življenja.. Tako sem razmišljala, kako lahko te misli zapišem v diplomskem delu, kaj me dejansko zanima in kaj bi želela raziskovati. Predvsem pa me je zanimalo kako lahko potegnem močno vzporednico s socialnim delom. Leta 2015 sem po naključju naletela na projekt pod imenom »Football for development«, ki ga izvajajo na Češkem, katerega sem se kasneje imela priložnost udeležiti in delati v organizaciji, ki ta projekt izvaja. Projekt »Football for development« izvaja nogometne delavnice in turnirje v različnih regijah na Češkem, kjer skozi posebno vrsto nogometa, ki se imenuje F3 nogomet, delajo z mladostniki in naslavlja različne problematike kot so na primer socialno vključevanje, enakost med spoloma, nenasilna komunikacija in mnoge druge. Ko sem bolj podrobno spoznala to metodo dela z mladimi sem takoj vedela, da je to tista povezava, ki sem jo iskala med športom in socialnim delom.

Opravila sem kvantitativno raziskavo v kateri sem se osredotočila na metodo F3 nogometa. V prvi vrsti me je zanimalo, kako učinkovita je ta metoda pri delu z mladimi, kakšne pozitivne učinke F3 nogomet prinaša k delu z mladimi in kaj si o sami metodi mislijo mladinski delavci v tujini, ki že nekaj časa izvajajo F3 nogometne delavnice. Na drugi strani pa me je zanimalo kakšno je stanje v mladinskih ustanovah v Sloveniji, kako pogosto izvajajo športne aktivnosti s svojimi uporabniki in kakšno je njihovo mnenje o nogometu kot orodju za delo z mladostniki.

Pri prvi raziskavi so sodelovali mladinski delavci v tujini, ki uporabljajo F3 nogomet, pri drugi raziskavi pa mladinski delavci v Sloveniji.

Rada bi se zahvalila mentorju doc. dr. Milku Postraku za pomoč, podporo in reševanje kriznih situacij. Zahvaljujem se tudi svoji družini, ki me je vedno stala ob strani in me podpirala ob pisanju diplomskega dela ter vsem prijateljem, ki so verjeli vame in me spodbujali do zadnjega trenutka.

KAZALO

1	TEORETIČNI UVOD.....	8
1.1	MLADOST IN ADOLESCENCA.....	8
1.1.1	Družina.....	10
1.1.2	Ranljivi mladi	12
1.1.3	Mladi in droge	17
1.2	ŠPORT	18
1.2.1	Šport kot socializacijski dejavnik mladih	20
1.3	PROSTI ČAS	21
1.3.1	Pomen in načela prostega časa.....	21
1.3.2	Oblike preživljanja prostega časa	22
1.3.3	Preventivni programi.....	22
1.3.4	Mladinski centri	24
1.3.5	Šport kot del programa dejavnosti mladinskih centrov.....	26
1.3.6	Ulično delo.....	26
2	ŠPORT V KONTEKSTU SOCIALNEGA DELA	28
2.1	Šport je del socialno-kulturnega dela z mladimi.....	28
2.2	Psihološka in zgodovinska ustvarjalnost.....	28
2.3	Šport kot vir moči mladostnika.....	29
2.4	Neformalno delo z mladimi	30
3	PROJEKT »FOOTBALL FOR DEVELOPMENT« (Nogomet za razvoj) IN F3 NOGOMET	33
3.1	Opis projekta.....	33
3.2	Začetki F3 nogometa.....	33
3.3	Vizija Street football world mreže	35
3.4	F3 nogomet podrobneje	35
4	PROBLEM.....	38
5	METODOLOGIJA	40
5.1	Vrsta raziskave.....	40
5.2	Merski instrumenti in viri podatkov.....	40
5.3	Populacija.....	41
5.4	Zbiranje podatkov	41
6	REZULTATI.....	44
6.1.	Analiza vprašalnika za mladinske delavce, ki koncept F3 nogometa uporabljajo v	44

6.2 Analiza vprašalnika za mladinske delavce v Sloveniji	54
7 RAZPRAVA IN SKLEPI.....	62
8 LITERATURA	67
9 POVZETEK	70
10 PRILOGE.....	72

KAZALO TABEL

Tabela 6.1.1: Koliko let že izvajate F3 aktivnosti v okviru vašega dela?.....	44
Tabela 6.1.2: Kako pogosto izvajate F3 aktivnosti v svoji organizaciji?.....	44
Tabela 6.1.3: Udeležba deklic/žensk na F3 delavnicah je bila že od začetka visoka.....	51
Tabela 6.1.4: Udeležba deklic/žensk na F3 delavnicah se je med časom povečala.	52
Tabela 6.1.5: Struktura anketiranih glede na spol.....	53
Tabela 6.2.1: Struktura anketiranih glede na spol.....	61

KAZALO GRAFOV

Graf 6.1.1a: Na katere teme se osredotočate znotraj svojega projekta?.....	45
Graf 6.1.1b: Na katere teme se osredotočate znotraj svojega projekta?.....	46
Graf 6.1.2: F3 nogomet omogoča:.....	47
Graf 6.1.3: F3 nogomet omogoča:.....	48
Graf 6.1.4: Vloga mediatorja je zelo pomembna ker:.....	49
Graf 6.1.5: Ovrednoti naslednje izjave.....	50
Graf 6.1.6: Ovrednoti naslednje izjave.....	52
Graf 6.2.1: Kako pogosto izvajate športne dejavnosti?.....	54
Graf 6.2.2: Katere športne dejavnosti izvajate?.....	55
Graf 6.2.3: S kakšnim razlogom izvajate športne aktivnosti v svojem centru?.....	56
Graf 6.2.4: Kako pogosto prihaja do konfliktnih situacij med športnimi aktivnostmi?.....	57
Graf 6.2.5: Ali se s svojimi uporabniki udeležujete kakšnih športnih turnirjev?.....	58
Graf 6.2.6: Nogomet se lahko uporablja kot orodje za delo z mladostniki.....	59
Graf 6.2.7: Označite med 1 do 4, kako močno se strinjate z naslednjimi trditvami.....	60

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 MLADOST IN ADOLESCENCA

Bajzek (*et al.* 2008: 18) ločuje življenjska obdobja na otroštvo, adolescenco, mladost, odraslost in starost. Nas zanimata predvsem adolescenca in mladost. Težko je potegniti jasno črto prehoda med obdobji. V teoriji obdobje adolescence traja do sedemnajstega leta starosti, obdobje mladosti pa se začne po osemnajstem letu.

V preteklosti je bilo obdobje med odraslostjo in otroštvom, obdobje biološkega dozorevanja, raznovrstnih sprememb in iniciacij. Z razvojem industrijske družbe se je pozornost bolj usmerila na mladostnike, vzgojo in izobraževanje mladih, za katero sta bili pred tem odgovorni družina in cerkev, pa so prevzeli šolski izobraževalni sistemi. Z razvojem industrijske družbe je postalo jasno, da je oblikovanje mladosti postalo posebno življenjsko obdobje, na to pa sta vplivala dva elementa: obvezno šolanje otrok in podaljševanje šolanja. Mladost na eni strani meji na zaključek otroštva, na drugi strani pa mladostniku nalaga sprejemanje odločitev o nadaljevanju šolanja in izbiri primerne poklicne poti, ki naj bi jim prinesla socialno in ekonomsko neodvisnost od staršev (Ule 1996: 9-10).

Mladost in adolescenca sta dva različna pojma. Prvi se nanaša na dalj časa trajajoče obdobje ekonomske odvisnosti, usmerjen pa je na položaj mladih v družbi. Adolescenca po drugi strani pa opisuje psihofizične spremembe (biološke in psihološke procese razvoja) mladostnikov ter probleme, ki jih v tem obdobju doletijo. Adolescenco opredeljujemo tudi kot obdobje najstništva (Ule 2008:53).

Adolescenca je obdobje, v katerem mladostnik razvije svojo identiteto, vrednote in poglede na svet. Aktivno se začne vključevati med svoje vrstnike, medtem ko se od svoje družine začne oddaljevati. Z odkrivanjem nove pripadnosti postaja družbena realnost za njih vse bolj kompleksna. Mladi so, v pričakovanju novih izkušenj, nagnjeni k tveganim odločitvam, ki so zanje bolj privlačne. To je čas iskanja, preizkušanja, raziskovanja čustvenega, socialnega in kognitivnega razvoja (Bajzek *et al.* 2008:20-21).

Coterrell (1996, v Ule 2008: 53-54) pravi, da je to obdobje, v katerem posamezniki rešujejo dva ključna odnosna procesa: navezanost in identiteto. Prva se nanaša na čustveno vez med dvema posameznikoma, druga pa na sposobnost opredeljevanja lastnega jaza v odnosu do drugih, s

katerimi si deli določena prepričanja, od drugih pa se razlikuje. Za adolescenco so značilni viharništvo, stresi in upori mladih proti različnim avtoritetam. To potrjuje tudi Ule (1995: 29), ki pravi, da se adolescenca pri posamezniku izraža kot razvojna naloga, ki je sestavljena iz več manjših delov, v katerih adolescent osvaja različne kompetence na poti do izoblikovanja svoje lastne identitete. To obdobje poznamo kot krizno in težavno.

Tomori (v Šelih 2000: 92) izpostavlja, da je obdobje adolescence čas telesnih, hormonskih in drugih fizioloških sprememb, hormonske spremembe pa vplivajo na spremenljiva in težko obvladljiva čustvena in razpoloženska stanja, ki jih mladostnik s težavo usmerja in prilagaja stvarnim razmeram.

V tem obdobju dobi velik pomen pripadnost vrstniški skupini, saj gre za obdobje prehoda, kjer najstnik izstopi iz varnega zavetja družine, okrepi se prijateljstvo, preko katerega se začnejo izmenjavati vrednote, norme, pogledi na svet, komunikacija, simboli, čustva in medsebojna odnosnost. Je obdobje pridobivanja sposobnosti za vstop v svet odraslosti (Bajzek *et al.* 2008: 19).

»Mladost je družbeno uravnavano življenjsko obdobje prehoda posameznika iz otroštva v odraslost. Toda ta prehod ni samo stvar posameznika. Je tudi življenjsko področje, ki združuje mlade v generacijsko socialno enoto - mladino in življenjsko področje, ki mladim ljudem omogoča primerjavo in izmenjavo izkušenj, posploševanje kulturnih vzorcev, zlasti še vzorcev mladinske porabe, in preživetja prostega časa - mladinski svet. Moratorij mladosti ni le zadeva vsakega posameznika, temveč je tudi poseben socialni prostor, kjer se mladi ljudje združujejo in na poseben način oblikujejo, pri tem sami ustvarjajo posebne oblike kulture, preživljanja prostega časa in zabave« (Ule 1995: 35).

Bajzek (*et al.* 2008:21) pravi, da je mladost prehod med adolescenco in odraslostjo. To obdobje postaja vse daljše, saj se doba otroštva krajša. Povečuje se potreba po jasni definiciji in iskanju identitete posameznika. Ta individualistična usmerjenost, pa je pripomogla ustvariti fragmentarno družbo, v kateri si vsak vzame in izbere to, kar mu je všeč in mu ugaja. Današnja družba je polna negotovosti, temeljne vrednote in ideologije so postavljene pod vprašaj. V takšni družbi si mladi težko pridobijo trdno identifikacijo in identiteto. Bajzek po Baumanu (1999) mladostnike današnjega časa označi za večne turiste, ki ne sprejemajo trdnih odločitev, pač pa si

puščajo več odprtih možnosti, so fleksibilni za spremembe in s tem ne definirajo dokončno lastne identitete.

Mladost in adolescenca sta si po značilnostih precej podobni, saj ju v obeh obdobjih močno zaznamuje iskanje in izoblikovanje lastne identitete posameznika. Med seboj se ključno razlikujeta po vidnih telesnih in hormonskih spremembah (obdobje najstništva) v adolescenci ter vstopu na pot samostojnosti in ekonomske neodvisnosti od staršev v obdobju mladosti.

1.1.1 Družina

Družina ima zelo velik pomen v socialnem delu, saj se je le to začelo kot pomoč družinam in v veliki meri pripomoglo k razvoju znanja o družini in o tem, kako pomagati (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 25). Oblike družinskega življenja so se v zadnjih desetletjih močno spremenile (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 18), zato si strokovnjaki, ki proučujejo družine, postavljajo vprašanja, ali vemo, kaj je družina in tudi, če družina sploh obstaja (Mešl 2008:76).

Ule (2008: 81) družino definira kot »primarno skupino, katere člani so sorodstveno, čustveno in solidarnostno povezani«. V njej se oblikuje večina pomembnih socialnih odnosov, na katere se odzivamo in zadovoljujemo primarne potrebe njenih članov. Hkrati pa je družina tudi socialna institucija, v odnosu do drugih socialnih skupin in institucij, ki od družine pričakujejo določeno vedenje in življenje njenih družinskih članov.

Červek (v Bajzek 2008: 94) pravi, da je »družina naravna in temeljna človeška skupnost, v kateri sobivajo generacije in se prenašajo družbeni vzorci vedenja, norme, vrednote, ideali. Je prostor, kjer se oblikuje intimno življenje med njenimi člani, kjer se človek srečuje s človekom in se uresničuje življenjski smisel ter doživlja ljubezen in osrednja sreča, varnost in solidarnost. Hkrati je kraj bojev, nesoglasij in ran, ki človeku lahko ostanejo vse življenje.«

Trost (po Cheal 1999: 61) po drugi strani poudarja, da se naše perspektive tako zelo razlikujejo, da trditev, da veš, kaj je družina, kaže pomanjkanje znanja. Tako v tujini, kot v Sloveniji smo priča velikim družinskim spremembam, intenzivno spreminjanje in naraščajoča raznolikost pa sta osrednji značilnosti družinskega življenja v zadnjih desetletjih (Mešl 2008:76-78).

Družina sicer ostaja zelo pomembna skupnost v življenju ljudi, spremembe pa bolj kot o krizi in koncu družine govorijo o ustvarjanju novih oblik življenja (Čačinovič Vogrinčič 2006: 17). Nuklearni družini iz dobe modernizma so se danes ob bok postavile enostarševske družine,

zakonci brez otrok, dopolnjene oz. sestavljene družine, družine, ki živijo v ločenih gospodinjstvih, zunajzakonske skupnosti, samska gospodinjstva, homoseksualne skupnosti. Z vsemi temi raznolikostmi se ustvarja ekopsihološki zemljevid. Čačinovič Vogrinčič po M. Petzoldu (1994) predstavlja ekološki model imenovan »bimodalne značilnosti družinskega življenja«, ki nam predstavlja, glede na štirinajst različnih bimodalnih značilnosti, kar 196 različic družin (Čačinovič Vogrinčič 1998: 18).

V diplomskem delu, , želim samo poudariti pluralnost družin, ki so se razvile v postmodernosti, kar v svojem delu »Družina: od modernosti k postmodernosti« izpostavlja Alenka Švab (2001:54-56), ki pravi, da družina ni več samo družbeno dana institucija, ki jo lahko spreminjajo le vplivi od zunaj, ravno nasprotno, realnost družine se vse bolj spreminja pod vplivi delovanja posameznikov znotraj družine. Pluralnost družin je rezultat preferenc in izbire življenjskih stilov, ki jih izberejo posamezniki.

Ravno zaradi teh raznolikosti in poudarku na ravnanju posameznikov znotraj družine je pomembno, da socialno delo z družino razumemo kot »izviren delovni projekt sodelovanja, ki ga soustvarimo na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem oblikovanju rešitev, da bi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi« (Čačinovič Vogrinčič 2006: 27).

Postmodernizem postavlja v ospredje značilnosti odnosa in procesa med udeleženi v procesih pomoči. Odnos med socialnim delavcem in uporabnikom pa definiramo kot delovni odnos, ki je sestavljen iz različnih elementov, ti pa so ključni pri omogočanju sodelovanja in sooblikovanja dobrih izidov. Dogovor o sodelovanju za delo tu in zdaj, instrumentalna definicija problema, pri kateri vsak uporabnik vstopi s svojo definicijo problema, soustvarjanje rešitev skozi dialog in sodelovanje ter dogovarjanje o deležu posameznega družinskega člana, skozi osebno vodenje k dogovorjenim dobrim izidom, so ključni elementi delovnega odnosa. Za čim bolj dosledno sledenje elementom delovnega odnosa je pomembno, da se v praksi opremo še na 4 sodobne koncepte v socialnem delu: perspektiva moči (Saleebey 1997), etika udeležnosti (Hoffman 1994), znanje za ravnanje (Rosenfeld 1993, Čačinovič Vogrinčič 2002) in ravnanje s sedanostjo ali koncept so-prisotnosti (Andersen 1994). V delovnem odnosu soustvarjamo izvirne delovne projekte pomoči saj se vsakič znova in posebej oblikujejo za vsakega uporabnika, družino in skupino, udeleženi v problemu posebej. Soustvarjeni so skupaj z njimi in zanje, namen pa je

odzvati se na posebnosti in drugačnosti ter zagotoviti nove možnosti tam, kjer znotraj običajnega ni bilo mogoče najti rešitve (Čačinovič Vogrinčič 2006:17-22).

Socialno delo z družino se ne bori za ohranjanje družine za vsako ceno, temveč je usmerjeno v iskanje boljših pogojev za življenje posameznika, naj bo to v družini ali izven nje. Ravno tako je podpora, ki jo ponuja socialno delo z družino, usmerjena v to, da se skupnost ohrani, preoblikuje ali razide (Čačinovič Vogrinčič 2006: 27).

1.1.2 Ranljivi mladi

Rener (v Ule 2000: 95) ponuja več razlag različnih avtorjev, kdo so socialno ranljive skupine mladih ljudi. Med temi bi želela izpostaviti opredelitev ranljivosti Schuytove (1995: 8), ki pravi, da so »družbeno ranljivi tisti mladi, ki so v interakcijah s socialnimi institucijami deležni več sankcij in družbenega nadzora kot podpor in koristi«, študije pa kažejo (Rener v Ule, 2000: 105), da so najbolj ranljivi tisti otroci, ki nimajo podpore pri starših in hkrati tudi nobene podpore pri kaki drugi pomembni odrasli osebi v njihovem življenju, ki bi se ji lahko zaupali.

V devetdesetih letih je bila objavljena študija, ki prikazuje vse slabši položaj mladih v zahodni Evropi, predvsem naraščajo psihosocialni problemi mladih ljudi. Ti problemi naj bi izvirali iz sprememb v prehodnem obdobju adolescence, ki jih od mladih zahteva obdobje modernizacije. Od mladih se pričakuje hitro prilagoditev na spremenljive razmere, vendar te nimajo enakega učinka na vsakega posameznika. Iz tega se oblikujeta dve skupini mladih; zmagovalci in poraženci. Zmagovalci imajo družbene in osebne vire, ki jih lahko izkoristijo in obrnejo sebi v prid, na drugi strani pa so mladi, ki se zaradi različnih razlogov ne zmorejo prilagoditi zahtevam modernizacije, ker so nanje slabše pripravljeni in s tem tvegajo vstop v kategorijo poražencev (Rener v Ule 2000: 93).

Rener (v Ule 2000:94) poudarja, da so mladi v času moderne veliko bolj podvrženi tveganjem, ter da indikator za potencialno tvegano vedenje ne predstavlja več samo neprivilegiranega družbenega okolja. V današnjem času sodobna evropska družba zahteva zgodnja mentalna in vedenjska prilagajanja, odločitve o poti, na katero se bo mladostnik pri osamosvajanju usmeril, pa je predstavljena že v zgodnje otroštvo.

Poštrak (2015: 272) pravi, da v življenjskem svetu mladostnika obstajajo različni dejavniki odraščanja, te pa številni avtorji poimenujejo tudi dejavniki prestopniškega vedenja (Ule: 2000:

143, Šelih 2000), dejavniki tveganja (Wood, Hine 2009: 7) ali varovalni dejavniki (Čačinovič Vogrinčič 2008: 36, Magajna *et al.* 2008: 36).

Dejavniki odraščanja so tisti dejavniki v življenju mladostnika, ki pomenijo ključne točke, vidike, ki opredeljujejo njegove strategije ravnanja ali strategije preživetja. To so izdelani vzorci odzivov na dogajanje v življenjskem svetu mladostnika. To so odzivi na dogajanje, ki je lahko ogrožajoče ali varujoče, podporno ali destruktivno, ki mladostniku lahko daje ali jemlje moč (Poštrak v Kristančič 2007: 149).

Poštrak (2015: 269) navaja kot dejavnike odraščanja, ki zaznamujejo življenjski svet mladostnika, spol, družina, šola, vrstniki in vrednote. Renner (v Ule 2000:94) k preostalim dejavnikom dodaja še vpliv medijev kot pomemben faktor pri odraščanju mladostnikov. V socialnem delu izhajamo iz predpostavke, da so mladi eksperti iz lastnih izkušenj. Naša naloga je, da analiziramo njihove pripovedi ter zberemo informacije od drugih udeležencev v dogajanju (Poštrak 2015:271).

Šugman Bohinc (*et al.* 2007:8-9) temu pravi raziskovanje življenjskega sveta uporabnikov. Ta pristop je povezan z že zgoraj omenjeno novo paradigmo v socialnem delu, ki se v nasprotju z medicinskim modelom ne osredotoča na diagnozo problema in primanjkljaje, temveč raziskuje vire in akterje, ki igrajo pomembno vlogo v vsakdanjem življenju uporabnika, pri čemer se opiramo na vzpostavljanje delovnega odnosa in z njim povezane sodobne koncepte. Pri svojem delu smo usmerjeni v načrtovanje rešitev in iskanje ter mobilizacijo virov moči uporabnika. Ko spoznamo njegove sposobnosti in talente, se lahko to, kar na začetku deluje kot šibkost, pomanjkanje, izkaže kot njihova moč, kar pomeni, da delujemo iz perspektive moči uporabnika.

Blanka Tivadar (v Ule 2000: 153-171) opisuje zgoraj omenjene »dejavnike odraščanja« (Poštrak, 2015) oz. dejavnike prestopniškega vedenja.

Družina

Družina ima primarno vlogo pri osebostnem razvoju otrok ter vedenju ostalih družinskih članov. Najbolj odločilne naloge družine pri socializaciji otrok so: razvijanje občutka lastne vrednosti, razvoj odnosa do avtoritete, učenje sposobnosti za obvladovanje stresov in socialnih spretnosti ter oblikovanje vrednostnega sistema. Prestopniško vedenje se lahko razvije, ko družina odpove pri kateri od svojih funkcij (Tomori v Šelih *et al.* 2000: 95).

Tivadar (v Ule 2000:160-162) razlaga, da zelo pogosto prihaja do prestopniškega vedenja zaradi nepopolnosti družine, kar pomeni, da so možnosti za odklonsko vedenje v reorganiziranih in enostarševskih družinah večje, pri tem pa izhajamo iz predpostavke, da omenjene družinske strukture niso ogrožajoče same po sebi, lahko pa predstavljajo problematične dejavnike, ki pripeljejo do njih.

Raziskave so pokazale, da se odklonsko vedenje mladostnikov lahko poveže z dejavnikom družinske strukture (razveze, enostarševstvo, zaposlenost mater, starševska kriminaliteta) ali z dejavnikom družinskih procesov (družbene interakcije, oblike nadzorovanja in discipline, izražanje čustev, družinski (ne)kohezivnosti). Najpomembnejša ugotovitev teh raziskav (Murray 1990, Segalman, Marsland 1989) je pokazala, da so dejavniki družinskih procesov veliko pomembnejši, kot pa dejavniki družinske strukture. Iz tega izhaja, da tisto kar pripomore k odklonskemu vedenju niso »razbiti domovi« pač pa »slabi domovi« (Rener v Ule 2000: 106).

To potrjuje tudi Tivadar (v Ule 2000:161-162), ki poudarja pomembnost raziskovanje odnosa med starši in otroki, saj lahko slab odnos poveča možnost prestopniškega vedenja. Slabi odnosi med starši in otroki zmanjšujejo navezanost otrok na starše, zato z manjšim občutkom krivde kršijo zakon. Preko slabega medsebojnega odnosa starši otrokom sporočajo, da je sprejemljivo izražati sovraštvo in prezir, poleg tega pa mladostniki v takšnih razmerah občutijo močna negativna čustva, ki se na neki točki lahko odražajo v neustreznih strategijah ravnanja. Raziskave so pokazale, da imajo slabi odnosi med starši in otroki vpliv približno do štirinajstega leta, kasneje pa postanejo pomembnejši drugi dejavniki (Tivadar v Ule 2000: 161-162).

Rener (v Ule 2000: 106-107) nadaljuje, da so »šibke emocionalne vezi in nizke starševske podpore najpomembnejši dejavnik prestopništva«, pri čemer se opira na spoznanja, do katerih sta v svoji raziskavi prišla Fagan in Waxler (1987).

Spol

Tivadar (v Ule 2000: 153-155) izpostavlja, da so pri prestopniškem vedenju mladih opazne razlike med spoloma, kjer po podatkih raziskav, fantje bolj pogosto zaidejo v prestopniško vedenje. Do razlik med spoloma v agresivnosti pride zaradi različnih socializacijskih vzorcev, ki se razlikujejo glede na spol. Fantom so v procesih socializacije kot visoke vrednote predstavljene pogum, upornost, žilavost, trdnost in podobno, medtem ko se od deklic pričakuje nežnost,

preudarnost in previdnost (Miles, 1993: 11), hkrati pa se prestopništvo deklet še toliko bolj obsoja, saj v prvi vrsti kršijo zakon, v drugi pa kršijo prepričanje družbe o primernem vedenju ženskega spola (Frith, 1987, v Muncie, 1999: 30). Fantom je v prostem času omogočena večja svoboda zunaj doma, v javnih prostorih in površinah, v katerih najpogosteje pride do prestopniškega vedenja, medtem ko deklice bolj spodbujajo, da ostajajo doma in pomagajo materam pri gospodinjskih opravilih.

Vrstniki

Mladi že od nekdaj močno cenijo prijateljstvo in ga postavljajo med najpomembnejše reči v življenju, hkrati pa poudarjajo, da imajo težave pri tkanju pristnih vezi in močnih prijateljskih odnosov (Rener v Ule 2000: 113).

Ule (2008:93) izpostavlja, da prijateljstvo pridobi velik pomen v adolescenci, kjer mladostniki velik del svoje energije vlagajo v svoje socialno življenje, kjer iščejo svojo pripadnost in želijo biti vključeni v neko skupino. Prijateljstvo deluje podobno kot družine, saj se v tem okviru izoblikujejo novi vedenjski vzorci, poleg tega pa jim predstavlja neko oporo pri osamosvajanju in odraščanju.

Prijateljstvo in pripadnost med vrstnike nista vedno igrala tako močne vloge, kot jo predstavljata danes. Ko se je v preteklosti začejala krepiti pomembnost vrstniškega sveta, je javnost dejanja takratne mladine označila za upornišтво brez razloga, upor polmočnih, pojav huliganov itd., le redki avtorji pa so za temi dejanji videli samo »gon po destrukciji«. Šele ob koncu petdesetih let so različni sociologi prišli do skupnih ugotovitev, da se je v mladih izoblikovala specifična vrstniška skupinska pripadnost in vrstniška kultura mladih (Ule M., Miheljak V. 1995: 36).

Šola

Šola je prva formalna ustanova, s katero otroci ostanejo v dolgoletnem stiku. Tu naj bi tudi razvili prve odnose do formalnih avtoritet, kar naj bi predstavljalo tudi temelj za razvoj odnosa do preostalih družbenih avtoritet. Emlerjeva in Reicherjeva (1995) menita, da je zmožnost prilagajanja šolskemu redu pomembnejša od šolskega uspeha. Pravita tudi, da vedenje otroka oziroma njegova prilagojenost šolskemu redu, velikokrat tudi vpliva na pridobljeno oceno, na drugi strani pa mladostniki poudarjajo, da je njihov odnos do avtoritete odvisen od tega, kako pravično jih avtoriteta obravnava (Rener v Ule 2000: 165).

Vrednote

Tivadar (v Ule 2000: 168) izpostavlja, da so tekom odraščanja zelo pomembne vrednote, ki jih mladostnik razvije, saj te zavirajo ali pa dodatno spodbudijo k razvoju ustreznih ali neustreznih strategij ravnanja. Raziskava, ki je merila vrednostne usmeritve mladih, je prikazala obstoj treh dimenzij vrednot: materialistično-hedonistične, tradicionalne in postmoderne vrednote. Postmoderne vrednote pa se delijo še na tri veje: »biti« (prijateljstvo, ljubezen, neodvisnost), »imeti« (uspeh v šoli, veljavo v družbi) in »uživati« (uživati življenje, uživati v lepih stvareh).

Raziskava je pokazala povezave med prestopniškim vedenjem in tremi spektri vrednot. Mladostnik, ki ima bolj razvite tradicionalne vrednote, deluje bolj konformistično, na drugi strani pa bo mladostnik z bolj razvitimi hedonističnimi vrednotami, hitreje razvil odklonsko vedenje.

Mediji

Rener (v Ule 2000: 94) izpostavlja, da enega izmed izzivov v dobi odraščanja predstavljajo tudi dejavniki, ki prihajajo iz »zunanjega sveta«, mediji, ki mlade obveščajo o novih kulturah in življenjskih stilih, kar po eni strani mlade ozavešča o možnostih, ki obstajajo, po drugi strani pa jih lahko bremeni in povzroča nove stiske in negotovosti.

S tem dejstvom se tudi sama zelo poistovetim in sem po eni strani vesela, da živim v tem obdobju, ko mi je danih toliko možnosti, po drugi strani pa je pritisk odločitve in zavedanje, da imamo prihodnost v svojih rokah zelo obremenjujoče, predvsem če pomislim, da sem na koncu sama odgovorna za to ali se stvari izidejo po mojih pričakovanjih in željah ali ne.

Poštrak (2003) izpostavlja, da mora socialni delavec pri svojem delu upoštevati vse možne vidike dejavnikov odraščanja, kar v tem primeru pomeni: mladostnikove gmotne razmere, njegovo razumevanje in občutja glede šole in položaja, ki ga zaseda v njej, vrednote, ki jih je razvil itd.

Tomori (v Šelih 2000: 95-97) nadaljuje, da se v veliko primerih ti dejavniki pri posamezniku seštevajo in povezujejo in tako vodijo v mladoletniško prestopništvo. Povezave medposameznimi dejavniki tveganj so lahko različne, izhajajo pa iz istega vzroka. Mladostnik, ki impulzivno reagira v različnih situacijah in težko obvladuje svoja čustva, uživa psihoaktivne snovi in izostaja iz pouka. Zaradi tega se težje vključuje in opravlja šoloobvezne dejavnosti, posledično njegova družba postanejo vrstniki, ki so ravno tako predčasno zapustili šolsko okolje,

s čimer se poveča njegova možnost za prestopniško vedenje. Pozorni moramo biti tudi na to, ali je neko vedenje prestopniško ali pa samo posledica vpliva dejavnikov tveganja. Pri funkcioniranju mladostnika v socialnem okolju je velikokrat težko presoditi, ali je njegov način vzrok neustreznega vedenja ali pa posledica dolge vrste neustreznih dogajanj in izkušenj že iz zgodnjega otroštva.

1.1.3 Mladi in droge

Z drogami največ eksperimentirajo mladi, saj je mladost obdobje, v katerem se razrešujejo različni izzivi življenja, mladostniki pa iščejo svoje mesto v družbi. Droge zaradi tega velikokrat sprejmejo zaradi družbenega pritiska ter želje po sprejetosti v svoj krog vrstnikov. Upornost in iskanje tveganja spadata pod nabiranje življenjskih izkušenj, ki jim jih na tisti točki še primanjkuje, zato so pri uživanju drog toliko bolj neustrašni in prepričani, da se odvisnost njim ne more zgoditi (Auer 2001: 22-23).

Täschner (2002: 63) nadaljuje, da mladi velikokrat poskusijo drogo preprosto iz radovednosti, saj želijo eksperimentirati in si s tem pridobivati izkušnje, na katerih bodo lahko gradili. Velik vpliv pa ima tudi skupina, saj mladostnik noče izgubiti pripadnosti in s tem tvegati osamljenosti in izoliranosti.

Tako Täschner (2002: 66) kot tudi Auer (2001: 23) enega izmed razlogov za uživanje drog navajata lažje navezovanje stikov, predvsem za tiste mladostnike, ki se v družbi težje sprostijo in navežejo stike.

Uživanje različnih psihoaktivnih snovi je praktično sestavni del socialnega vedenja današnjih mladostnikov. Tudi če mladostnik od teh sredstev ni odvisen in se samo občasno polasti eksperimentalnega uživanja psihoaktivnih snovi, obstaja možnost, da bo učinek zaužite droge vplival na njegovo vedenje. Običajni učinki so zmanjšanje sposobnosti samoobvladanja, izguba bojazni pred posledicami neustreznega vedenja, kemično privzdignjen pogum in drznost, neupoštevanje nevarnosti ali ogroženosti ob določenem vedenju (Kastelic A., Mikulan M. 2004).

Odvisnost med mladimi postaja problem, najuspešnejša metoda za preprečevanje in tudi zdravljenje odvisnosti pa je ponuditi mladostniku nekaj bolj privlačnega. Ena izmed teh stvari bi zagotovo lahko bila tudi športna dejavnost, saj je šport med mladimi še vedno zelo priljubljen. S

športom je pri mladih možno doseči veliko v smislu preventive, resocializacije in rehabilitacije (Doupona Topič M., Petrović K. 2007: 110).

1.2 ŠPORT

»Šport v najširšem pomenu je biotična in socialna potreba, ki jo vsaka doba po svoje zaznamuje. Njegove korenine so prav tako korenine proizvodne, literarne, slikarske, kiparske, glasbene itn. ustvarjalnosti« (Doupona Topič M., Petrović K. 2007: 36).

Šport nas spremlja skozi celo življenje na vsakodnevni ravni, v različnih intenzitetah, v različnih obdobjih. V obdobju odraščanja je na različne načine vpet tako v šolski sistem kot tudi v prosti čas.

V okviru šolskih programov poznamo več različnih vsebinskih oblik športa: šole v naravi, športne tabore, športne dneve, športne delavnice in športne interesne delavnice itd. Vsi ti programi pa so najboljša pot preprečevanja in širjenja uživanja različnih drog oziroma psihoaktivnih snovi ter posamezniku in družbi škodljivih vedenjskih pojavov in odklonov (Kajtna T., Tušak M. 2005: 35).

Berčič (1979, v Kajtna T., Tušak M. 2005:10-11) pravi, da na področju rekreativnega športa vse več avtorjev govori o »športu množic« oziroma »športu za vse« kar pomeni, da je namenjen najširšim množicam, pri tem pa ne izključuje mladih. Športna rekreacija pri mladih ima poudarjeno predvsem vzgojno komponento športa, pri kateri tekmovanja niso izključena in so pomemben sestavni del športno rekreativnega udejstvovanja.

Berčič (2001, v Kajtna T., Tušak M. 2005: 17) nadaljuje, da športna rekreacija učinkuje na imunski sistem, uravnavanje telesne teže, na motorične in funkcionalne sposobnosti, sproža pozitivna čustva in bogati prijateljske vezi. Zelo pomembni razlogi za športno rekreiranje so v zadnjem času užitek, zadovoljstvo, zabava in veselje.

»Sodelovanje v najrazličnejših zvrsteh gibalnih/športnih aktivnosti lahko pospešuje socialno integracijo, kulturno toleranco, razumevanje etike in spoštovanja okolja, kar ima vse večji pomen med mladimi, predvsem v državah razvitega dela sveta« (Fras, 2002; Logstrup, 2001; Rowland, 1990) (Završnik J., Pišot R. 2005: 22).

Kajtna in Tušak (2005: 11) razlagata, da pojem »rekreacija« izhaja iz latinskega glagola »recreare«, katerega pomen se nanaša na ustvarjanje, obuditev, oživitev, obnovitev. Ta pojem povezujejo s sprostitvijo in razvedrilom, aktivnim počitkom in oddihom, pristočnimi dejavnostmi in s celostnim ravnovesjem ter kakovostjo življenja.

»Brez zadržkov lahko rečemo, da šport in športne aktivnosti ponujajo nesporno možnost dinamičnega srečevanja ljudi in komunikacije med njimi, prevzemanja različnih vlog, učenja socialnih veščin (strpnost, spoštovanje do drugih), sprejemanja vedenjskih navad, povezanih z aktivnostmi (prispevek k osebnostnemu razvoju), spoznavanja čustev, ki niso prisotni na ostalih področjih življenja, sprejemanja nekaterih pozitivnih elementov življenjskega stila (prehranjevanje, počivanje), prilagajanje skupinskim zahtevam (sodelovanje, kohezivnost, postati družbeno aktiven, skupinska učinkovitost)« (Doupona Topič M., Petrović K. 2007: 63).

Povezanost ljudi v skupine (tudi športne) in socializacija sta iz psihološkega in vzgojnega vidika zelo pomembna, saj se posameznik v procesu socializacije uči kulture svoje družbe. Človek je že z rojstvom vezan na skupino, saj je biološko nesamostojen, od svoje skupine pa prevzame obnašanje, navade, govorjenje, obveznosti, kulturo (Doupona Topič M., Petrović K. 2007: 57).

Socializacija je večplasten proces vključevanja otroka in mladostnika v dano skupnost. Odvisna je od vrednot, stališč obstoječe skupnosti. Je zgolj splošen pojem, vsebina, namen in cilj vsakokratne socializacije, pa so odvisni od posamezne skupnosti. Mnogi raziskovalci razlagajo prestopništvo mladih s pomanjkljivo socializacijo, tu pa se odpira vprašanje kaj je ustrezna in kaj neustrezna oz. pomanjkljiva socializacija (Poštrak, v Kristančič 2007: 153).

»Socializacija osebnosti se najpogosteje razvija skozi različne skupinske športne igre, v katerih že sama pravila uravnavajo vedenje posameznika in njegove interese v organiziranih skupinah. Skozi različne dejavnosti prostega časa se izrazi najdragocenejša vrednota socializacije - vključevanje posameznika v sestavljene in realne medčloveške odnose, družbeno komunikacijo, vzajemnost, altruizem in družbeno življenje nasploh. Vse to močno vpliva na človekov razvoj socialnega vedenja, socialno zavest in na splošni družbeni razvoj osebnosti« (Kristančič 2007: 45).

Doupona M. in Petrović K. (2007: 58) pravita, da je proces vključevanja novega člana v že obstoječo in dobro delujočo skupino (športni klub) precej zahteven. Z vključitvijo v novo

skupino posameznik sprejme določene običaje, vzorce obnašanja, ki jih ima skupina. Ta temelji, tako kot življenje v neki družbi, na določenih pravilih, normah in vrednotah.

Če ne moremo zanikati dejstva, da športno udejstvovanje predstavlja ustrezno socializacijsko okolje, se tu še pojavlja problem pritiska odraslih na otrokove športne dosežke, pri čemer vse pogostejše prihaja v ospredje tekmovalnost in zmaga za vsako ceno, s čimer razvijajo pretirano tekmovalno obnašanje, medtem ko sta poštenost in zabava postavljena v ozadje. Za osebni razvoj pa so pomembne ravno moralne vrednote (Doupona Topič M., Petrović K. 2007: 64).

1.2.1 Šport kot socializacijski dejavnik mladih

»Socialna interakcija je eden izmed najpomembnejših razlogov za udeležbo na rekreativni aktivnosti. Brawley (1979) navaja, da ljudi privlači skupinska aktivnost zaradi skupinske identifikacije in pripadnosti, socialnega ojačanja, tekmovalne stimulacije in možnosti za skupinsko aktivnost«(Wenzel 1988 v Kajtna T., Tušak M. 2005: 104).

Socializacija je večplasten proces vključevanja otroka in mladostnika v dano skupnost. Odvisna je od vrednot in stališč obstoječe skupnosti. Socializacija je le pojem, vsebina, namen in cilji vsakokratne socializacije pa so odvisni od posamezne skupnosti. Mnogi raziskovalci razlagajo prestopništvo mladih s pomanjkljivo socializacijo, tu pa se odpira vprašanje kaj je ustrezna in kaj neustrezna oz. pomanjkljiva socializacija (Poštrak v Kristančič 2007: 153).

Poštrak (2015: 271) pravi, da je življenjski svet mladostnika kompleksen simbolni svet, v katerem mladostnik poskuša preživeti. Zaradi tega razvije različne oblike preživetja oz. »strategije preživetja«, s čimer razumemo vse načine ali vzorce ravnanja, vedenja in delovanja, ki jih mladostnik razvije v svojem življenju. Ti vzorci so sestavljeni iz njegove predstave o resničnosti, ki jo je oblikoval in sprejel v svojih interakcijah z drugimi ljudmi.

Mead (1934) pravi, da lahko pri posamezniku razlikujemo dva vidika oz. segmenta. Osebni jaz in družbeni jaz. Družbeni jaz predstavlja tisti del naše osebnosti, kjer so se nabrale izkušnje iz okolja (navade, običaji, razumevanje sveta), znanje, ki ga posameznik po svoji volji ali naključno sprejme iz okolja, v katerem je aktiven, živi in deluje. Osebni jaz po drugi strani predstavlja tisti del osebe, ki prejete podatke in znanja prepozna, jih zavestno sprejme in v skladu z njimi tudi deluje. Oseba je avtonomna, odločitve sprejema na podlagi svojih prepričanj, ki pa jih je

pridobila od predhodnikov, ki so oblikovali svet in realnost, v katerem ta oseba živi (Poštrak v Kristančič 2007: 154).

Poštrak (2015:271), ki se v svojem članku o konceptih dela z mladimi, opira na koncepte G. H. Meada, pravi, da notranjemu dialogu družbenega in osebnega jaza rečemo mišljenje. Ti procesi ponotranjenja so v otroštvu in mladosti še toliko bolj intenzivni in jim rečemo socializacija. Medtem ko oseba v prvi fazi socializacije, imenovani igra, ponotranji vsebine iz okolja pa se v obdobju pubertete začne močno razvijati osebni jaz, kjer mladostnik na podlagi vseh podatkov, izkušenj in znanj, poskuša oblikovati predstave o svetu in izoblikovati lastno realnost.

Kristančič (2007: 54) pravi, da se skozi športna in fair-play tekmovanja razvijejo zelo pomembni vidiki moralnih zakonitosti, norm in vrednot. Poveča se individualna povezanost, oblikujejo se inhibicije (zaviralci nasilnega vedenja), okrepi se vzajemna povezanost med skupinami, negujejo se prijateljske vezi, krepi se individualni razvoj ter razvijejo in krepijo se nove moralne vrednote.

Z negovanjem osebnih poznanstev in prijateljstev med pripadniki različnih narodov, ras, , ideologij in v splošnem drugačnih od nas samih, se izognemo agresivnosti in posledično tudi nasilju. Ni namen, da se pri človeku eliminira agresivnost, ampak da se kanalizira in preusmerja. Ravno to se dogaja v športno-rekreativnih in tekmovalnih športih (Kristančič, 2007: 52-53).

1.3 PROSTI ČAS

1.3.1 Pomen in načela prostega časa

»Prosti čas predstavlja za mlade čas osebne rasti, ko skozi osebne dejavnosti preizkušajo sami sebe in svoje sposobnosti, ki niso vezane na šolo« (Bajzek *et al.* 2008: 286).

Prosti čas je čas, ki ni zapolnjen z obveznostmi s področja dela, šole, družine in drugih družbenih obveznosti. To je čas, ko posameznik na osnovi osebne izbire hoče sam sebe izraziti in se razvijati, če ima zato možnosti in sredstva. Prosti čas se pojavlja v treh oblikah: počitku-oddihu, razvedrilu-zabavi in razvijanju osebnosti-učenju za življenje. Številni strokovnjaki poudarjajo predvsem njegovo edukativno in vzgojno-izobraževalno funkcijo, ki je zelo pomemben dejavnik vsestranskega razvoja, oblikovanja osebnosti in vzgoje za življenje nasploh. Praksa prostega časa

in njegova problematika sta sestavni del družboslovnih ved, posebej pa vzgojno-izobraževalnih procesov, ciljev in nalog vzgoje (Kristančič 2007: 39-42).

Dejavnosti prostega časa vplivajo na zdravje in pravilen telesni razvoj mladih generacij. Mladi si s prostočasnimi aktivnostmi obogatijo znanje o zdravem načinu življenja in vedenja, pridobijo si ustrezne higienske navade ter zmanjšajo možnosti za pojav različnih oblik zasvojenosti in zlorab alkohola ali drog. V prostem času se mladi stalno izobražujejo v smislu dojemanja sveta kot nenehnega procesa sprememb. Ukvarjanje s športom pa naj bi imelo zelo pomembno vlogo v preživljanju prostega časa (Kristančič 2007:43).

Kristančič (2007:63-64) pravi, da kakovostno preživet prosti čas služi kot preventiva pri družbeno negativnih pojavih, kot so potepanja, klošarjenje, izsiljevanja ali nasilje ter različne oblike nasilnega vedenja med mladimi. Največ odklonov v vedenju pri mladih zasledimo ravno v prostem času, ko so mladostniki prepuščeni sami sebi oziroma ulici. Zato je zelo pomembno imeti dobro organizirane pogoje in sredstva za preživljanje prostega časa, ki bi lahko pritegnili družbeno neprilagojene mlade osebe k sodelovanju.

1.3.2 Oblike preživljanja prostega časa.

Mladi na različne načine preživljajo svoj prosti čas, ki pa ga lahko razdelimo na prosti čas, ki ga preživijo doma in prosti čas zunaj doma. Glede na raziskavo Bajzka, se na prva tri mesta, kot različne oblike preživljanja prostega časa v okviru doma, zvrstijo poslušanje glasbe, ukvarjanje s hobiji in druženje s prijatelji. Pri preživljanju časa zunaj doma pa mladi v raziskavi na prva tri mesta postavijo druženje s prijatelji, srečanje s svojo družbo ter druženje s fantom ali dekletom. Četrto mesto po pomembnosti zasede ukvarjanje s športom (Bajzek *et al.* 2008: 286-293).

1.3.3 Preventivni programi

Stari pregovor pravi, da je boljše preprečiti kot zdraviti. S tega vidika je zelo pomembno, da naučimo mlade, kako lahko kreativno in po svojih zanimanjih preživljajo prosti čas, hkrati pa vzpostavijo določen odnos do dela in razvijejo delovne navade. Če jim šport predstavlja neko visoko vrednoto, ga lahko uporabimo kot pomemben faktor v procesu resocializacije (Doupona Topič M., Petrović K. 2007: 112).

Dandanes prihajamo v stik z zelo različnimi stvarnostmi. Mediji nam sporočajo ogromno negativnih novic (vojne, droga, nasilje, prevare, politični in ekonomski škandali itd.) in s tem povzročajo ogromno mero napetosti in negotovosti. Nimamo enotne kulture in vse kaže, da prevladujejo razlike na vseh področjih (etničnih, rasnih, teritorialnih, profesionalnih, ekonomskih, itd.). Te razlike pa služijo kot opravičilo za neizogibne konflikte in nesporazume. Veliki problemi se pojavljajo na področju družinske vzgoje, naraščata mladinsko prestopništvo in kriminal. Zaradi takšnega stanja so se začele oblikovati prostovoljne in dobrodelne organizacije ter združenja za samopomoč najslabotnejšim in pomoči potrebnim. Takšno prostovoljno vključevanje na socialnem področju je zelo pomembno, saj je treba iskati in preizkušati, kako in na kakšen način zopet ovrednotiti svoje življenje in najti njegov smisel (Bajzek v Baligač 1998: 36-38).

Evropske države že vrsto let namenjajo pozornost različnim preventivnim programom za mladostnike. V tej smeri so se tako oblikovale različne pobude. Prvo veliko dejanje v sklopu ministrstev za socialo je bilo narejeno na področju načrtnega obveščanja o drogah, kjer so mislili, da bo zadostovalo že to, da mladim razložijo pot droge iz Azije ali Južne Amerike, kakšne kemične snovi vsebujejo ter kako nekateri pri tem služijo in bo to zadostovalo za zmanjšanje uporabe le teh. Ker to ni zadostovalo, ji je sledila bolj nasilna in zastraševalna propaganda v stilu »kdor kadi marihuano, se spremeni v okostnjaka« potem pa so prešli na bolj pomirjevalno »bolje nogomet, kot igla« itd. Takšna vrsta preventive se je izkazala za nekoristno, saj nekemu, ki je že zasvojen, ne bo pomagal noben plakat ali televizijski oglas na poti iz zasvojenosti.

V drugem poskusu preventive so začeli odpirati razne ustanove, namenjene mladim, kjer so se lahko zbirali in preživljali svoj prosti čas. Pomanjkljivost teh ustanov je zelo majhen učinek, saj služijo samo majhnim skupinam, vanje pa so se posamezniki, katerim so te ustanove v prvi vrsti namenjene, tudi najmanj vključevali.

Tretji preventivni pristop imenujemo privatna sociala, kjer so razna združenja, skupine prostovoljnih sodelavcev in župnijske skupnosti, prispevale svoje prostorske in človeške kapacitete. Ta oblika preventive ponuja veliko, saj uporablja svoje »naravne rezerve«, posameznik pa se ukvarja s problemi svojega okolja, s sožitjem in solidarnostjo. Privatna sociala se samooblikuje, pobude, ki nastanejo, pa niso nadzorovane s strani družbe - javnih ustanov.

Četrty preventivni pristop, ki poteka še danes pa imenujemo celostni načrt, s temeljnim načelom, da prinese preventivo v okolje, v katerem mladi živijo in ne sili mlade v okolja, kjer se preventiva uporablja. Ta pristop združuje delovanje za obveščanje in vrednotenje, krajevna središča in sodelovanje s skrbjo za družbo na zasebnem področju (Bajzek v Baligač 1998: 38-40).

Vendar pa Bajzek (v Baligač 1998: 52) hkrati opozarja, da so preventivni programi postali zelo popularni in so zaradi tega izgubili svojo osnovno idejo in moč. Dandanes se že vsak na novo odprto športno igrišče ali dvorano, središče za obveščanje ali vzgojni zavod opredeljujejo kot preventiva. Bajzek poudarja, da je »preventivni načrt, namenski načrt, ki je načrtovan, ovrednoten, namenjen in usmerjen v zmanjševanje vseh dejavnikov, ki povzročajo človeško stisko in porajajo neugodje. Voden in upravljan je tako, da vključuje sodelovanje same skupnosti, ki ji je namenjen.«

1.3.4 Mladinski centri

Mladinski center je središče za mlade, kjer se v organizirani obliki razvijajo, ustvarjajo in izvajajo različni programi in aktivnosti v smeri preventivnega delovanja in neformalnega izobraževanja na lokalni ravni, poleg tega pa spodbuja razvoj ustvarjalnih in kritičnih mladih posameznikov (spletni vir 1).

»Začetki delovanja mladinskih centrov so bili pogojeni s stanjem družbene odgovornosti posameznikov znotraj občin in njihovega aktivnega dela z mladimi pobudniki, ki so praviloma prihajali kot aktivisti iz mladinskih organizacij« (Murn *et al.* 2011: 38).

Četrtni centri so bili oblikovani z namenom, da se v njih srečujejo občani tiste četrti, ki se med seboj bolj spoznajo in navežejo stike. Četrtni centri ne pomenijo samo novih prostorov in zgradb, ampak predvsem novo kakovost dela in združevanja organizacij, društev in drugih civilnih organizacij. Tu naj bi se združevale težnje različnih organizacij, ki bi uspešno odpirale družbene probleme in približevale kulturne vrednote čim večjemu krogu občanov (Kristančič 2007: 140).

Mladinski centri imajo še večji pomen predvsem v krajih, kjer občina nima srednje šole in so mladi precej prepuščeni sami sebi. Mladinski center pa mladino na tak način nekako poveže in so velikokrat tudi edini stik med mladimi in občino (Murn *et al.* 2011: 90).

Mladinski centri uresničujejo posebne oblike združevanja in preživljanja prostega časa mladih. Dejavnosti znotraj mladinskih centrov imajo same po sebi vzgojno vrednost in pri mladih pospešujejo proces socializacije. Dostopni naj bi bili vsakomur, ki se po svobodni izbiri želi aktivno vključiti in sodelovati. Vključevanje v mladinske centre je odvisno od pestrosti, privlačnosti, prilagojenosti in sodobnosti programa. Mladinski center predstavlja neko posebno metodološko dopolnitev programa institucionalnih oblik vzgoje in izobraževanja. Z organiziranostjo in metodiko dela ustvarja demokratično vzdušje, kjer dejavnosti spodbujajo razvoj osebnosti mladega človeka, s tem pa se pospešuje potek socialnega in političnega dozorevanja (Kristančič 2007: 141).

Vsebina programov v mladinskih centrih je na začetku temeljila predvsem na mladinski kulturi, v nadaljnjem razvoju pa so svoje mesto našli tudi neformalno učenje, informiranje ter projekti mednarodne mobilnosti (Murn *et al.* 2011: 38).

V splošnem mladinski center s svojimi raznovrstnimi dejavnostmi omogoča uresničevanje vrste različnih interesov mladega človeka. Danes se program mladinskih centrov deli na naslednja področja:

- vzgojno-izobraževalna dejavnost (proces drugotne socializacije mlade generacije),
- kulturno-umetniška dejavnost (vsebuje elemente vzgojno- izobraževalnega programa v nekaterih krajih predstavlja osnovno ali edino obliko kulturno-umetniške dejavnosti (dramske igre, proslave, pevski zbori itd.),
- prorekreacijska in zabavno-sprostitvena dejavnost (vsebuje elemente skupinskega in demokratičnega življenja in dela) (Kristančič 2007:141-142).

Vse te dejavnosti in program mladinskega centra omogoča razvoj posameznikove osebnosti in pridobivanja kompetenc. Programi omogočajo izvajanje vseh spektrov iniciativ, ki temeljijo na idejah mladih (Murn *et al.* 2011: 110).

Kristančič (2007: 113) potrjuje, da je pri oblikovanju programa za prosti čas pomembno vedeti, kakšne so potrebe, interesi in motivi udeležencev za dejavnosti v prostem času. Če je motivacija

za udeležbo pri ponujeni aktivnosti visoka, človek vzpostavi pozitiven, čustven odnos do soljudi, predmetov in dejavnosti ter mu narekuje potrebo po sodelovanju in odzivnosti na probleme.

Raziskava žal kaže, da se kar 44 % mladinskih centrov sooča s pomanjkanjem zanimanja mladih za udeleževanje v njihovih aktivnostih, medtem ko ta problem opaža samo 25 % društev in zasebnih zavodov ter 50 % javnih zavodov. Murn (*et al.* 2011:79) pravi, da ti podatki namigujejo, da morda občutek institucije v javnih zavodih pripomore k manjšemu zanimanju, medtem ko društva in zasebni zavodi tega problema nimajo.

1.3.5 Šport kot del programa dejavnosti mladinskih centrov

Šport ima večji pomen kot samo način praznitve agresivnosti človeka. Šport uči zavestno in odgovorno kontrolo lastnega bojevitnega vedenja. Še pomembnejša pa je edukativna vrednota športnega spoštovanja in omejevanja, ki je določena s pošteno igro- fair play ali tekmovanjem, ki jo mora spoštovati vsak udeleženec (Kristančič 2007: 51).

Raziskava, izvedena v letu 2011, v kateri je sodelovalo 28 mladinskih centrov, prikazuje, da je šport po pomembnosti kot del programa, zastopan v zelo majhni meri, saj ga kot eno izmed 3 najpomembnejših dejavnosti izvaja le 7 % mladinskih centrov (Murn *et al.* 2011: 63).

1.3.6 Ulično delo

»Ulično delo je socialno delo z nedoločenimi mejami in značilnostmi, ki jih je treba šele opredeliti, z mnogimi dvopomenskimi prvinami. Prehod od tradicionalnega načina služb (pričakovanje kakega človeka, ki uporablja ponujene priložnosti) do načina, ki predstavlja gibanje po območju in po ulicah v iskanju drobcev in stopenj življenja posameznikov in skupin ni zgolj formalno dejanje« (Maurizio v Baligač 1998: 9).

Socialno delo se je hitreje začelo razvijati ob koncu druge svetovne vojne v Ameriki kot mobilno delo z mladimi, s ciljem stopiti v gosto naseljena stanovanjska naselja in tam izvajati intervencije. Preko uličnega dela otroke in mlade usmerja stran od kriminalnih poti, odvisnosti od drog, prostitucije ter drugih odklonskih oblik vedenja. Ulično delo se prične tam, kjer se z

uporabniki srečamo v njihovem naravnem okolju (parki, železniške postaje, zabavišča ipd.) (Križanič v Milošević-Arnold 2009: 55).

Ulično delo se je v prvi vrsti razvilo kot odgovor na potrebo po iskanju novih oblik socialnih posegov za premagovanje neuspeha socialno-vzgojne politike. V drugi vrsti pa se je pri socialnih delavcih vzbudila misel, da pri svojem delu izhajajo preveč iz zaprte tradicionalne službe, ki rajši »sprejema«, namesto da bi »šla nasproti« socialnemu vprašanju (Maurizio v Baligač 1998: 8).

Križanič (v Milošević-Arnold 2009:56) pravi, da z uličnim oz. terenskim delom poskušamo doseči uporabnike izven okvirov institucij, kar nam tudi omogoča, da uporabljamo manj formalne pristope. S tem se lažje približamo uporabnikom, ki jih je drugače težje ali skoraj nemogoče doseči.

Ulica ima za mlade poseben pomen. Z vidika odnosov jim predstavlja dinamičen kraj fizičnega in emocionalnega preživetja. Velikokrat pa je vpliv ulice prej negativen, kot pozitiven, četudi se mladostnik v veliko primerih zateče tja ravno zaradi nezdravih družinskih razmer. Ulica predstavlja mladostniku navidezen občutek sprejetosti in razumevanja, kar pa lahko pripomore h krhanju dobrih vezi in sprejetosti mladostnika v svoji družini (Caliman v Baligač 1998: 59).

Ulica je kraj, kjer se razvijajo različne kulture. To se odraža v načinu komunikacije med mladostniki, razvojem svojega dialekta in kretenj. Razvijajo se tudi različni načini izražanja notranje agresivnosti ter negotov odnos do lastnega telesa, kar se odraža v načinu oblačenja, ki je drugačen od splošnega (Caliman v Baligač 1998:71-72).

Caliman (v Baligač 1998: 69) opozarja, da je prvi korak pri uličnem delu ta, da izhajamo iz temeljnih potreb in se počasi vzpenjamo proti višjim potrebam, na katerih lahko gradimo načrt za življenje. V drugem koraku pa se delo z mladostniki usmeri proti sprejemališču - skupnosti in družini.

»Izkušnja uličnega dela je med adolescenti prepoznala nekatere like: tiste, ki se izkažejo za »rizične«, tiste, ki so prepuščeni ali osamljeni, tiste, ki jih vidimo kot »nepopravljive«, tiste, ki so negativni leaderji in jih označujemo kot »nevarne« (Caliman v Baligač 1998: 61).

Kristančič (2007: 145-146) pravi, da so mladi v anketi izrazili potrebo po mladinskih in četrtnih centrih. V povezavi z mladinskimi in četrtnimi centri pa ne smemo pozabiti tudi na ulični prosti

čas, ki je nujen predvsem v mestih in se lahko pri organizaciji naslanja na civilne centre. Dober začetek je oživitev »street ball« oziroma »basket ball«- igre z žogo. V duhu oživljanja »uličnega prostega časa« je na pobudo nekdanjega košarkarja Esada Babačiča zaživel projekt pod imenom »Verjemi v svoj koš« v okviru katerega so obnovili številna zapuščena košarkarska igrišča po Sloveniji z željo, da bi omogočili čim večjemu številu mladih, da skozi aktivno preživljanje prostega časa zadovoljijo svoje potrebe po gibanju in druženju, ob zdravi tekmovalnosti, »fair play-u«, pa s tem razvijajo vrednote, potrebne za zdravo osebnost in humano družbo. S to akcijo so se vključili v boji proti čedalje bolj prisotnim oblikam zasvojenosti mladih.

2 ŠPORT V KONTEKSTU SOCIALNEGA DELA

2.1 Šport je del socialno-kulturnega dela z mladimi

Socialno kulturno delo razumemo kot socialno delo z igrhalno, gibalno-plesno, likovno, glasbeno in video dejavnostjo. Skozi socialno kulturne dejavnosti se med socialnim delavcem in uporabnikom njuno sporazumevanje ohranja in razvija s ciljem stvaritve nečesa novega in z namenom, da uporabnik odide iz problematičnih, bolečih medosebnih odnosov. Raziskovanje možnosti različnih poti komunikacije predstavlja velik izziv tako za socialno delavko ali delavca na eni strani kot tudi za uporabnika na drugi strani. Uporabnik je ustvarjalen pri sodelovanju v procesu iskanja in prepoznavanja uporabe lastnih, učinkovitih vzorcev ravnanja. Uporaba ustvarjalnih kulturnih dejavnosti je zaradi svoje izjemnosti, drugačnosti in svobodnosti, izredno primeren medij, ki omogoča in spodbuja komunikacijo med udeleženci v problemski situaciji (Šugman Bohinc 1994: 317).

Prosti čas je v teoriji tako kot v vsakdanjem življenju pogosto opredeljen kot prostor svobode, prostor svobodne izbire. Tu je priložnost za inovacijo, ustvarjalnost. Za deviacijo. Vedenje mladostnika lahko vodi v odklonsko vedenje, pri katerem ločimo pozitivno in negativno odklonsko vedenje. Če se osredotočim na pozitivno, bi to pomenilo ustvarjanje novih, ustrežnejših oblik delovanja. V tem primeru mladostnik odstopa od norm in deluje kot inovator. Vprašanje, ki se poraja tu, je katere njegove dejavnosti lahko opredelimo kot inovativne in katere razumemo kot neustrezne strategije ravnanja (Poštrak v Kristančič 2007: 155).

2.2 Psihološka in zgodovinska ustvarjalnost

Kaj pravzaprav je ustvarjalnost? Margaret Boden pravi, da je ustvarjalnost odeta v plašč skrivnostnosti, saj se nove, inovativne zamisli porodijo nepričakovano in brez pravega razumevanja kako je do tega prišlo. V različnih slovarjih najdemo definicijo, da ustvarjalnost pomeni »ustvariti, izoblikovati iz ničesar«, kar bi potemtakem pomenilo, da se ustvarjalnosti ne samo, ne da razložiti iz znanstvenega vidika, temveč da je tudi sama po sebi nemogoča. Ena izmed izpeljav pa pravi, da je ustvarjalnost nova kombinacija starih idej (Poštrak 1995: 38).

Margaret Boden razlikuje 2 vidika ustvarjalnosti. Prva je psihološka (P-ustvarjalnost) druga pa zgodovinska (Z-ustvarjalnost). Oseba je P-ustvarjalna, ko se ji porodi ideja, zamisel, katere pred tem ni mogla imeti, četudi ta zamisel, ločeno od te osebe, že obstaja. Z-ustvarjalnost po drugi

strani pa pomeni, da je ideja, do katere oseba pride, nova, saj je i nihče v zgodovini še ni imel. Margaret Boden izpostavlja, da vse prepogosto zanemarjamo svojo P-ustvarjalnost in se preveč osredotočamo samo na Z-ustvarjalnost. Preprosto povedano, vsakodnevne zamisli prepogosto zanemarjamo in jih niti ne opazimo, navdušujejo pa nas le veliki, zgodovinski dosežki (Postrak 1995: 39).

Kako sta Z in P ustvarjalnost pomembni in povezani s socialnim delom in s športom? V športnem svetu lahko rečemo, da Z-ustvarjalnost pomeni podiranje nekih rekordov ali biti najboljši na določeni tekmi, po možnosti višjega ranga. Športnik notranje zadoščenje doseže s tem, da s svojim dosežkom pridobi spoštovanje in ugled zunanjega sveta. P-ustvarjalnost po drugi strani pa se osredotoča na to, da posameznik osvoji neko športno veščino, jo lahko izvaja ter se v njej, po svoji volji, udejstvuje. Tekmovalnost oz. končni rezultat imata tu manjši pomen, pomembno je, da posameznik to zna in zmore.

Za nas, v socialnem delu, je bistveno bolj pomembna P-ustvarjalnost, ki lahko tudi služi kot vir moči uporabnika.

2.3 Šport kot vir moči mladostnika

V socialnem delu z uporabniki najprej vzpostavimo delovni odnos, ki je sestavljen iz treh elementov: dogovor o sodelovanju, instrumentalna definicija problema in osebno vodenje. Poleg teh treh elementov, ki sestavljajo delovni odnos pa se opiramo še na 4 pomembne koncepte v socialnem delu: perspektiva moči, etika udeležnosti, znanje za ravnanje in ravnanje s sedanjostjo (Čačinovič Vogrinčič 2008: 91).

Perspektiva moči je eden izmed sodobnejših konceptov socialnega dela s ciljem, da posameznik, družina ali skupina s katero delamo, dobi več moči. Pri svojem delu tako preusmerimo pozornost iz problema ter možne rešitve zanj, k novi možnosti ali priložnosti za življenje. Z upoštevanjem tega koncepta uporabniku omogočimo spoštljivo dodajanje moči oz. krepitev moči (Čačinovič Vogrinčič 2008:93-94).

Tušak (2001:13, 35) poudarja, da šport deluje motivacijsko in predstavlja vir pozitivnih informacij za pozitivno oblikovanje otrokove samopodobe ter zaradi večje aktivacije preprečuje nastanek depresivnih in drugih negativnih stanj. Stalna udeležba pri telesni dejavnosti je

povezana z boljšim psihičnim zdravjem, ljudem se po aktivnosti izboljšata njihovo samozaupanje in samopodoba, poveča se tudi samovrednotenje.

Dadič (2003: 101-102) izpostavlja, da so hitre družbene spremembe v zadnjem desetletju zahtevale nove metode in inovativne pristope pri pomoči ljudem v stiski in pri obravnavanju marginalnih skupin. Poleg tega pa poudarja, da je šport prisoten v vrsti različnih področij, ki jih obravnava socialno delo (delo z mladostniki, odvisniki, osebami s posebnimi potrebami ...)

2.4 Neformalno delo z mladimi

Kristančič (2007) pravi, da posameznik, ki prepozna vsaj osnovne značilnosti svojega temperamenta in zadovolji vsaj nekaj osnovnih potreb, lahko z lahkoto osvaja življenjske in socialne spretnosti. Te spretnosti pa se najhitreje pridobijo skozi neformalne oblike oziroma skozi prosti čas.

Mrgole (2003:28) po Smithu izpostavlja nekaj karakteristik neformalnega učenja: udeleženci imajo možnost izbire, da se programa udeležijo ali tudi ne. Tu sta pomembna njihova notranja motiviranost in prostovoljna udeležba. Čas v neformalnem učenju je odprto določen ter nima strogih urnikov, ravno tako ni delitve na delovne enote in učne ure. Učenje se odvija v dialogu med posredniki in sprejemniki, kjer pomembno vlogo igra medsebojno spoštovanje, odvija se v lokalni skupnosti, s čimer se odpirajo možnosti eksperimentiranja in pridobivanja novih izkušenj.

Vzgoja v prostem času igra veliko vlogo, saj naj bi pripomogla k razvoju vsestranske osebnosti, usposobljene za raznovrstno, kulturno, zdravo in zadovoljno življenje. Žal pa Kristančič (2007: 42) izpostavlja, da rezultati njihove raziskave kažejo, da načrtovalci vzgojno-izobraževalnih programov premalo poudarjajo mesto, vlogo in pomen prostega časa za razvoj mlade osebnosti, saj je 61 % sodelujočih v raziskavi na vprašanje: » Ali bi potrebovali vzgojo za prosti čas?« odgovorilo, da je ne potrebujejo in le 39 %, da je vzgoja za prosti čas potrebna.

Mrgole (2003:40) na drugi strani poudarja, da so potrebe mladih širše od tistih, ki jih ponujajo dejavnosti v okviru formalnih ustanov, pri tem pa ponuja možnost razdelitve dela in partnerskega sodelovanja med obema načinoma učenja in izobraževanja. Pomembno je, da se te potrebe prepoznajo in primerno naslovijo tako, da bodo mladi v ponujenih aktivnostih prepoznali smisel za udeležbo. Tu se izpostavlja primer, da je dejavnosti, ki so v prostem času namenjene mladim

veliko, vendar se jih ti ne udeležujejo, kar nakazuje, da številni programi zgrešijo svoje naslovnike.

Če se navežem na Mrgoleta in njegovo razmišljanje o smiselnem zastavljanju aktivnosti, ki bo dosegla naše ciljno občinstvo, bi rada izpostavila, da je koncept F3 nogometa, ki sem ga uspela bolj podrobno spoznati v sklopu projekta »Football for development«, ena zmed teh smiselnih aktivnosti, ki se iz več različnih zornih kotov dobro uspe približati mladostniku.

3. PROJEKT »FOOTBALL FOR DEVELOPMENT« (Nogomet za razvoj) IN F3 NOGOMET

3.1 Opis projekta

Projekt »Football for development« (Nogomet za razvoj), v nadaljevanju FFD se na Češkem izvaja že od leta 2005 v okviru organizacije INEX-SDA. Projekt vključuje neformalno izobraževanje skozi aktivnosti F3 nogometa, kjer pri udeležencih s poudarkom na poštenih igri izzove ne samo fizični napor, pač pa tudi kritično razmišljanje o različnih temah in razvijajočih kompetencah, ki se pri mladostnikih na tak ali drugačen način skozi odraščanje razvijajo. Cilj projekta je, da skozi igro nogometa spodbuja pošteno igro, medsebojno spoštovanje, nenasilno komunikacijo in odprto sodelovanje tako na igrišču kot izven njega. Velik poudarek daje enakopravnosti spolov in vključevanju deklet v projekt. To so le eni izmed glavnih ciljev projekta FFD, teme, ki se jih še dotika se razlikujejo glede na potrebo določene lokalne skupnosti. V projekt so vključeni različni mladinski centri in mladinske skupnosti, prevzgojni domovi in stanovanjske skupine, v katerih živijo osnovnošolski in srednješolski otroci in mladostniki.

Projekt doseže vrhunec v mesecu juniju in juliju, ko ekipa ambasadorjev v sodelovanju s Kenijsko partnersko organizacijo MYSA več kot 1 mesec potuje po različnih regijah na Češkem, kjer izvajajo nogometne delavnice in »fair play« nogometne turnirje. Tekom leta po enakem konceptu nogometnih turnirjev poteka Praška liga, organizirane pa so tudi delavnice v mladinskih centrih in drugih institucijah, ki delajo z mladostniki (spletni vir 2, spletni vir 3).

3.2 Začetki F3 nogometa

»Življenje se ne konča tukaj. Moramo iti dalje. Življenje se ne more zaključiti tu. Ne glede na to, kako zahtevno je, moramo se postaviti nazaj na noge. Imamo samo dve možnosti: ali dovolimo, da nas jeza paralizira in se nasilje nadaljuje ali pa jo premagamo in se po najboljših močeh potrudimo in pomagamo drugim. Izbira je naša. Obdržimo prosim spoštovanje. Pozdravi vsem. Bila je izjemna in edinstvena izkušnja. Kmalu se spet vidimo, saj se življenje ne zaključi tu.«

To so besede Kolumbijskega nogometaša Andrésa Escobarja po nogometni tekmi med Kolumbijo in ZDA na nogometnem prvenstvu v ZDA leta 1994, po tem, ko je Kolumbija z avtogolom Andrésa Escobarja z 2:1 tekmo proti ZDA izgubila in izpadla iz nadaljnjega tekmovanja.

Andrés Escobar, ki je bil znan po svoji pošteni igri, je bil nekaj dni kasneje, v svojem domačem mestu v Kolumbiji, umorjen ravno zaradi tega avtogola. Umor je bil povezan z mamilarskim kartelom, ki je zaradi poraza Kolumbije proti ZDA v stavah izgubil ogromno denarja

(Spletni vir 4, osebni prevod).

Slavne besede Andrésa Escobarja, »življenje se ne konča tukaj« so se zapisale v zgodovino. Žal se je njegovo življenje takrat končalo, vendar pa se je iz tega nesrečnega dogodka razvila ideja, vizija, ki ji danes sledi več kot 100 organizacij po celem svetu, ki skozi igro nogometa s svojimi uporabniki rešujejo različne socialne probleme in neenakopravnosti.

Ta iniciativa se je začela s strani Nemškega študenta Jürgena Griesbecka, ki je takrat študiral v Medellinu, Kolumbija, domačem mestu Andrésa Escobarja. Začel je raziskovati naraščajoče nasilje in kriminal v Kolumbiji in razmišljal o novih možnih pristopih, ki bi vodili k nenasilnemu reševanju konfliktov. Njegovo raziskovanje ga je pripeljalo nazaj k nogometu. Ugotovil je, da so se mladi oboroženi Kolumbijci iz različnih mamilskih kartelov pripravljali pogovarjati in sodelovati med seboj, ter začasno pozabiti na zamere in tekmovalnost z ulice, na nogometnem igrišču. Tako je Jürgen razvil mladinski projekt Nogomet za mir (Football for peace) skozi katerega se je boril proti nasilju v Medellinu.

Sodelujoči na tem projektu, mladi Kolumbijci, so morali pištole pustiti pred igriščem, ekipe so morale biti zastopane s strani obeh spolov, spori na igrišču pa so morali biti razrešeni med igralci samimi, saj sodnikov ni bilo. Udeleženci projekta so izkušnje, pridobljene na igrišču počasi začeli prenašati tudi v življenje izven igrišča, kar se je odražalo v porastu socialne mobilnosti in zmanjšanju umrljivosti med mladimi.

Jürgen Griesbeck je kasneje ugotovil, da povsod po svetu obstajajo različne organizacije, ki uporabljajo nogomet kot orodje za reševanje različnih problemov s katerimi se soočajo v njihovem okolju, žal pa te organizacije niso bile povezane med seboj za potencialno izmenjavo

dobre prakse in deljenje izkušenj. Tako je Jürgen leta 2002 ustanovil povezovalno mrežo Street football world, v katero je danes vpetih več kot 100 organizacij po celem svetu (spletni vir 5).

Del te mreže je tudi projekt »Football for development«, na katerem sem imela priložnost sodelovati v letu 2016.

3.3 Vizija Street football world mreže

Organizacija Street football world (v nadaljevanju SFW) vidi v nogometu več kot samo igro. V nogometu vidi moč združevanja, univerzalni jezik, ki ga lahko vsi govorimo in kulturo, ki si jo lahko vsi med seboj delimo. Nogomet uporabljajo v boju za socialne spremembe na 8 ključnih področjih: zaposljivost, izobraževanje, socialno vključevanje, vzpostavljanje miru, enakopravnost spolov, zdravje, okoljevarstveni problemi in vodstvene sposobnosti mladih.

SWF od vsega svojega začetka skupaj z organizacijami, ki so članice te mreže, razvijajo različne metode, koncepte in pristope pri svojem delu z mladimi, vsaka članica pa te metode dela prilagodi glede na potrebe in probleme, s katerimi se v svoji lokalni skupnosti spopada (spletni vir 6).

3.4. F3 nogomet podrobneje

SFW je razvil osnovni princip, po katerem naj bi se nogomet igral in zagotavljal razvijanje zelo pomembnih kompetenc pri mladimi, kot so na primer medsebojno spoštovanje, nenasilno komuniciranje in medsebojno sodelovanje. Ta koncept se imenuje F3 nogomet in ga izvajajo tudi v okviru projekta FFD na Češkem.

F3 nogomet je metoda dela z mladimi z namenom izobraževanja mladih na različnih socialnih področjih. Temelji na principu, da je »fair play« med igro ravno tako pomemben kot obvladanje nogometnih veščin. Velik poudarek daje vključevanju žensk in deklet v igro in s tem podiranju stereotipnega prepričanja, da je nogomet samo šport za moške in dečke. F3 nogomet je orodje za krepitev moči mladih ljudi, da postanejo zgled drugim v svoji lokalni skupnosti.

Nogomet se igra v posebni obliki in je drugačen kot nogomet, ki ga poznamo iz televizijskih zaslonov. F3 se imenuje, ker je sestavljen iz treh polovic: diskusije pred tekmo, tekmo in diskusijo po tekmi. S tem koncept treh polovic zagotavlja vključitev ključnih življenjskih lekcij na vsaki tekmi.

Prva polovica - diskusija pred tekmo:

Igralci obeh ekip se pred tekmo skupaj zberejo in dogovorijo o pravilih, po katerih bodo igrali. Diskusijo vodi mediator, ki zamenja vlogo trenerjev in sodnikov, ki jih pri F3 nogometu ni. Pravila, ki jih skupaj izberejo, se od tekme do tekme razlikujejo, odvisno od tega, katere socialne teme želijo naslavljalati (primer: poudarek je na vključevanju žensk v nogomet, da si to zagotovimo, postavimo pravilo, da gol velja le, če ga zadene ženska, ali če pri podaji za gol asistira ženska). Pomembno je, da se o dogovorjenih pravilih strinjajo vsi igralci. Diskusijo vodi mediator

Druga polovica - tekma:

F3 nogomet se po navadi igra v manjših ekipah in krajšem času (10-20 minut). Poleg nogometnega igrišča se lahko igrajo tudi na na improviziranem igrišču, na ulici ali v parku. Na tekmi, kot sem že omenila, ni sodnikov, igralci prevzamejo odgovornost za prekrške, proste strele in zadete gole. Mediator tekmo spremlja in posreduje le v primeru, ko igralci ne morejo priti do skupnega dogovora.

Tretja polovica - diskusija po tekmi:

Po tekmi se obe ekipi znova združita na diskusiji po tekmi, kjer igralci dobijo priložnost, da reflektirajo lastno igranje ter igranje in poštenost soigralcev in igralcev nasprotna ekipe. Ob koncu diskusije si obe ekipi podelita točke za »fair play«. Mediator potem doda »fair play« točke zadetim golom, iz tega pa na koncu dobimo zmagovalca tekme.

Vloga in lastnosti mediatorja:

Vloga mediatorja pri F3 nogometu je zelo pomembna, saj skozi odprt in spoštljiv dialog usmerja uporabnike pri njihovi refleksiji o odigrani tekmi. Mediator naj bi pri svojem vodenju bil empatičen in občutljiv na čustva in reakcije uporabnikov in pri tem upošteval kulturno in demografsko raznolikost uporabnikov. Mediator v svoji vlogi ostaja nepristranski in objektiven ter se ne postavi na nobeno stran. Mediator naj bi bil aktiven poslušalec, ki zna jasno in glasno komunicirati, da ga vsi razumejo.

Cilji F3 nogometa:

F3 nogomet spodbuja razvijanje različnih veščin, ključnih za življenje. Zavzema se za vključevanje vseh ljudi, ne glede na njihov spol, starost, socialno ozadje in zmožnosti. Zavzema se za enakopravnost spolov in spoštovanje žensk in deklet. Usmerjen je v spodbujanje mladih za aktivno vključevanje v njihovi lokalni skupnosti ter v razvijanje komunikacijskih sposobnosti s poudarkom na nekonfliktnem reševanju problemov, razumevanju pomena poštene igre in razvijanju odgovornosti in zanesljivosti mladih (spletni vir 5).

Vloga mediatorja pri F3 nogometu je zelo pomembna, saj skozi odprt in spoštljiv dialog usmerja uporabnike pri njihovi refleksiji o odigrani tekmi. Mediator naj bi pri svojem vodenju bil empatičen in občutljiv na čustva in reakcije uporabnikov in pri tem upošteval kulturno in demografsko raznolikost uporabnikov. Mediator v svoji vlogi ostaja nepristranski in objektivni ter se ne postavi na nobeno stran. Mediator naj bi bil aktiven poslušalec, ki zna jasno in glasno komunicirati, da ga vsi razumejo.

4 PROBLEM

Šport predstavlja velik del mojega življenja. Aktivno preživljanje prostega časa s športnim udejstvovanjem je ena od višjih vrednot v mojem življenju, konkretno sem tekom let razvila veliko ljubezen do odbojke. V prvi vrsti sem prišla do ugotovitve, da mi odbojka predstavlja tudi neko zatočišče in pobeg pred problemi, čas, ko lahko izklopim vse ostale skrbi, ki me pestijo v določenem obdobju. V drugi vrsti pa sem postala tudi bolj pozorna na odnose, ki se spleta med igro, konfliktno situacijo, ki nastanejo na igrišču in kako jih med seboj rešujemo.

Poštrak (2015: 271) pravi, da je treba z mladostnikom delati tu in zdaj. Naš namen ni več, da bi mladostnika oblikovali in spreminjali po neki idealistični predstavi, pomembno se postavlja vprašanje, kaj lahko skupaj z mladostnikom storimo, da mu bo tu in zdaj boljše. Ravno tu lahko potegnem vzporednico s F3 nogometom, ki predstavlja način komunikacije in dela z mladostniki v njihovem življenjskem okolju, ravna iz njihove perspektive moči ter pod vodstvom mediatorja omogoča odprt dialog in sodelovanje med vsemi udeleženci.

Iz tega izhajam, da je šport lahko zelo močno orodje za mladinskega delavca pri delu z uporabniki. To potrjuje tudi Doupona (2007), ki pravi, da če šport mladostniku predstavlja visoko vrednoto, ga lahko uporabimo v procesih resocializacije. Kajtna in Tušak (2005: 98) nadaljujeta, da je motivacija za športno udejstvovanje razdeljena na dva dela, prvi del imenujemo zunanja (ekstirzična) drugi pa notranja (intrinzična) motivacija (Deci in Ryan, 1985, 1991). Športniki so zunanje motivirani, ko trenirajo zaradi nagrad in ugleda, ki ga pridobijo ob visokih dosežkih, medtem ko se notranja motivacija nanaša na notranje zadovoljstvo, ki ga športnik občuti ob izvajanju določene športne aktivnosti.

Menim, da šport marsikateremu mladostniku predstavlja visoko vrednoto, če ne drugega pa prijetno sproščanje ob druženju s prijatelji. Koncept F3 nogometa predstavlja neko obliko uličnega dela, saj se, kot pravi Maurizio (v Baligač *et al.* 1998: 8) mladinski delavec iz zaprte, tradicionalne službe, ki »sprejema«, »premakne nasproti« socialnemu vprašanju, s tem, ko vstopi na njihov teren in se jim pridruži pri njihovih aktivnostih.

Ko sem v letu 2016 imela priložnost sodelovati na projektu »Football for development«, sem vedela, da želim projekt in koncept, ki stoji za tem projektom, predstaviti v svojem diplomskem delu. Ob sodelovanju na tem projektu sem imela priložnost na lastne oči opazovati različne

mladostnike, ki so sodelovali na naših nogometnih delavnicah. Ti mladostniki so prihajali iz različnih socialnih okolij, veliko je bilo takšnih, ki so, po pričanju mladinskih delavk in delavcev, tekom dne prepuščeni, bolj ko ne samim sebi in ulici. Ko smo prišli v njihovo okolje, na njihov teren izvajati nogometne delavnice, so nas sprejeli odprtih rok in čeprav z nekaj negodovanja, sodelovali na naših F3 nogometnih delavnicah. Poleg tega mi je koordinator projekta FFD zaupal nekaj lastnih opažanj, ki so se nabrala čez leta o mladostnikih, ki se vsako leto udeležujejo F3 nogometnih turnirjev. Pri tem je poudaril, kako je opazil spremembo odnosa do tega koncepta pri marsikaterem mladostniku od začetnega negodovanja in pritoževanja nad tem, zakaj se moramo pogovarjati do sprejetja samega koncepta in do aktivne komunikacije v diskusiji pred in po tekmi.

S svojo raziskavo sem se osredotočila na naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kaj omogoča F3 nogomet mladostnikom?
- Kakšen smisel predstavlja F3 nogomet mladinskim delavcem v tujini, ki ga že izvajajo v sklopu svojih programov?
- Kako pomembna je vloga mediatorja?
- Kakšne spremembe so izvajalci F3 nogometa opazili pri svojih uporabnikih?
- Kako pogosto in s kakšnim razlogom izvajajo športne dejavnosti mladinske ustanove v Sloveniji?
- Kakšno je mnenje mladinskih delavcev o možnosti uporabe nogometa kot orodja za delo z uporabniki?
- Kakšno je zanimanje za uporabo in izvajanje tega koncepta, če bi imeli možnost, se o njem izobraziti?

5 METODOLOGIJA

5.1 Vrsta raziskave

Izvedla sem kvantitativno raziskavo. Pripravila sem 2 različna spletna vprašalnika, enega za mladinske delavce v tujini, ki uporabljajo koncept F3 nogometa v sklopu njihovih organizacij, drugi spletni vprašalnik pa je bil namenjen mladinskim delavcem v Sloveniji in uporabi športnih aktivnosti v sklopu njihovih programov.

5.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Moja raziskava je sestavljena iz 2 spletnih vprašalnikov. Prvi vprašalnik sem pripravila za mladinske delavce, ki že uporabljajo F3 nogomet v tujini. Sestavljen je bil iz 8 vprašanj zaprtega in pol zaprtega tipa. Pri polovici vprašanj so respondenti morali izbrati med ponujenimi odgovori, če ustreznega odgovora ni bilo na voljo, jim je ostala izbira »drugo«, kjer so lahko zapisali svoj ustrezen odgovor na vprašanje. Prvi del vprašanj je bil usmerjen v pogostost izvajanja F3 nogometa, koliko izkušenj imajo s F3 nogometom ter katere socialne problematike naslavlja skozi njihove delavnice. Pri drugi polovici vprašanj sem od respondentov pridobivala njihovo mnenje o F3 nogometu, tako, da sem pripravila trditve, katere so potem morali ovrednotiti na lestvici med 1 in 5, odvisno kako močno se strinjajo z določeno izjavo.

Z odgovori sem pridobila njihovo mnenje o F3 nogometu, kako kompetentno se počutijo glede uporabe F3 nogometa, kakšen smisel jim ta koncept predstavlja pri delu z njihovimi uporabniki ter kakšne spremembe so zaznali pri uporabnikih.

Drugi vprašalnik je bil namenjen mladinskim delavcem v Sloveniji. Sestavljen je iz 8 vprašanj pretežno zaprtega tipa. V prvi polovici sem respondente povprašala o pogostosti izvajanja športnih aktivnosti z njihovimi uporabniki, katere aktivnosti izvajajo ter s kakšnimi razlogi. Odgovori so bili pripravljeni vnaprej, razen pri enem so imeli možnost izbrati odgovor »drugo« in v okence zapisati svoj ustrezen odgovor. V drugem delu sem od respondentov pridobila njihovo mnenje o možni uporabi nogometa kot orodja za delo z mladostniki, tako da sem pripravila trditve, katere so potem morali ovrednotiti na lestvici med 1 in 4, odvisno kako močno se strinjajo z določeno izjavo.

Z zbranimi odgovori sem pridobila podatke o pogostosti in namenu izvajanja športnih aktivnosti v različnih mladinskih ustanovah. Ob zelo grobem opisu F3 nogometa sem pridobila njihovo mnenje o zanimanju za izvajanje tega koncepta, v kolikor bi se o njem imeli možnost izobraziti.

5.3 Populacija

Pri prvem spletnem vprašalniku populacijo sestavljajo mladinski delavci iz različnih organizacij iz celega sveta, ki so člani mrežne organizacije Street football world in pri svojem delu uporabljajo koncept F3 nogometa.

Pri drugem vprašalniku populacijo sestavljajo mladinski delavci v Sloveniji. Po večini sem vprašalnike poslala v mladinske centre in druge mladinske ustanove, katerih kontaktne podatke sem pridobila iz mrežne organizacije MaMa, ki zastopa organizacije, ki opravljajo dejavnosti mladinskih centrov v Sloveniji, ter iz učne baze podatkov za iskanje praktičnega usposabljanja, ki ga vsako leto razpiše FSD.

Vzorec:

Vzorec je neslučajnostni in priročni, saj sem vprašalnik poslala v vse organizacije v tujini, ki izvajajo F3 aktivnosti, ter v vse mladinske centre in ustanove v Slovenije, katerih kontaktne podatke sem uspela pridobiti, v upanju, da jih čim več moj vprašalnik izpolni. Prvi vprašalnik je v celoti rešilo 54 anketirancev, od tega je bilo 32 oseb moškega spola in 22 oseb ženskega spola, med katerimi jih 20 prakticira F3 nogomet več kot 2 leti, 20 več kot 5 let in 16 manj kot 2 leti.

Drugi vprašalnik je rešilo 51 anketirancev, od tega je 13 oseb moškega spola in 38 oseb ženskega spola. Nogomet v sklopu svojih aktivnosti izvaja oz. ponuja kar 65 % anketirancev, kar je največ med vsemi športi.

5.4 Zbiranje podatkov

Ko sem sestavila prvi vprašalnik, sem ga najprej poslala prijateljici, da ga izpolni in pove, če so ji vprašanja razumljiva in če sem kje spregledala kakšno napako. Potem sem vprašalnik poslala bivšemu sodelavcu na Češkem, da vprašalnik izpolni in poda svoje mnenje, ali se mu vprašalnik zdi predolg ali prekratek in če bi bilo smiselno vključiti še kaj drugega. Potem sem 25. 4. 2017 poslala vprašalnik v vse organizacije, ki so članice mrežne organizacije SFW, skupno več kot 100 organizacij po celem svetu na vseh kontinentih. Sredi maja sem v vse te organizacije poslala

opomnik, v primeru, da če še niso izpolnili, naj ga zdaj vendarle izpolnijo. Dobila sem kar nekaj direktnih odgovorov tudi na svojo elektronsko pošto, kjer se je velikokrat pojavil problem, da bi oni sicer radi sodelovali pri moji raziskavi, vendar, čeprav so del mrežne organizacije SFW, F3 nogometa ne prakticirajo, pač pa imajo razvite svoje tehnike, prilagojene svojim potrebam, zato njihova udeležba ne bi bila smiselna. Drugo prepreko mi je predstavljalo komuniciranje preko interneta, saj se z anketiranci ne poznamo osebno, zato je bilo tudi težje dobiti odgovor in pripravljenost za sodelovanje, kljub temu da vprašalnik ni bil predolg. Pri navezovanju stika sem poskušala biti izvirna in vzpostaviti bolj osebni stik, zato sem v svojo elektronsko pošto pripela tudi eno sliko za spodbudo (glej spodaj Slika 5.4.1) na katero sem dobila tudi en zabaven odziv (glej spodaj Slika 5.4.2), ki mi je dal dodatno motivacijo za pisanje diplomskega dela. Na koncu sem skupno pridobila 56 izpolnjenih vprašalnikov.

Drugi vprašalnik sem sestavila kasneje, saj sem med pisanjem večkrat spremenila, kako in na kakšen način želim narediti raziskavo. Spreminjala sem med kvantitativno in kvalitativno. Predvsem pa me je begalo, na kakšen način lahko povežem prvi vprašalnik izveden v tujini, s Slovenijo. Na koncu sem le prišla do tega, da pripravim vprašalnik za mladinske delavce in preverim prisotnost športnih aktivnosti v njihovih programih ter njihovo mnenje o uporabi nogometa kot orodja za delo z mladostniki. Vprašalnik sem pripravila 5. 6. 2017, zaradi stiske s časom pa sem ga takoj naslednji dan poslala v vse organizacije, ki so ustrezale moji populaciji. 12. 6. 2017 sem vsem organizacijam poslala še eno elektronsko pošto, če ga še niso izpolnili. Na koncu mi je uspelo pridobiti 50 izpolnjenih vprašalnikov. Podatke sem zbirala do 16. 6. 2017.

Podatke sem obdelala kvantitativno. Obdelava je bila ročna in računalniška. Vprašalnik je bil narejen na spletni strani www.1ka.si, ki mi je omogočil takojšen procentualen izračun deležev podatkov. Grafe sem oblikovala v programu Microsoft Excel.

6 REZULTATI

6.1. Analiza vprašalnika za mladinske delavce, ki koncept F3 nogometa uporabljajo v tujini

Tabela 6.1.1: Koliko let že izvajate F3 aktivnosti v okviru vašega dela?
n=56

Število let izvajanja F3 aktivnosti	Vsi anketiranci	Vsi anketiranci (%)
Manj kot 1 leto	4	7 %
1-2 leti	12	21 %
2-5 let	20	36 %
Več kot 5 let	20	36 %
Skupaj	56	100 %

V zgornji tabeli vidimo, da ima 40 od 56 anketirancev več kot 2 leti izkušenj izvajanja F3 nogometa, kar predstavlja kar 72 % vseh anketirancev, od tega 20, več kot 5 let, medtem ko ima preostalih 16 manj kot 2 leti izkušenj, kar predstavlja 28 % udeleženi v anketi, od tega samo 4 (7 %) F3 nogomet izvajajo manj kot 1 leto.

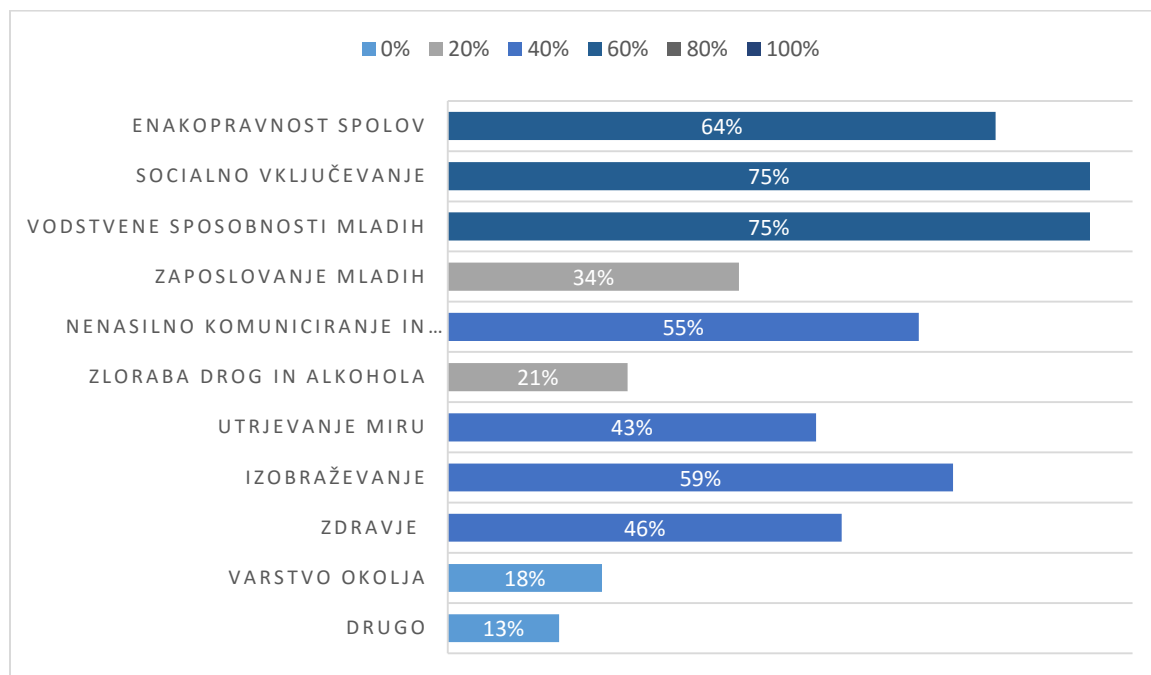
Tabela 6.1.2: Kako pogosto izvajate F3 aktivnosti v svoji organizaciji?
n=56

Pogostost izvajanja F3 aktivnosti	Vsi anketiranci	Vsi anketiranci (%)
Vsak dan	10	18 %
2-3 krat na teden	9	16 %
1 krat na teden	10	18 %
1-2 krat na mesec	10	18 %
Nekajkrat na leto	16	28 %
1 krat na leto	1	2 %
Skupaj	56	100 %

Želela sem preveriti, kako pogosto izvajalci F3 aktivnosti v tujini dejansko izvajajo F3 nogomet. 29 (52 %) anketirancev izvaja F3 nogometne delavnice enkrat ali bolj pogosto v tednu, medtem, ko jih 26 (46 %) izvaja od 1-2 krat na mesec do nekajkrat na leto in samo en anketiranec le enkrat v letu.

Graf 6.1.1a: Na katere teme se osredotočate znotraj svojega projekta? (izberite 3 najpomembnejše)

n=56

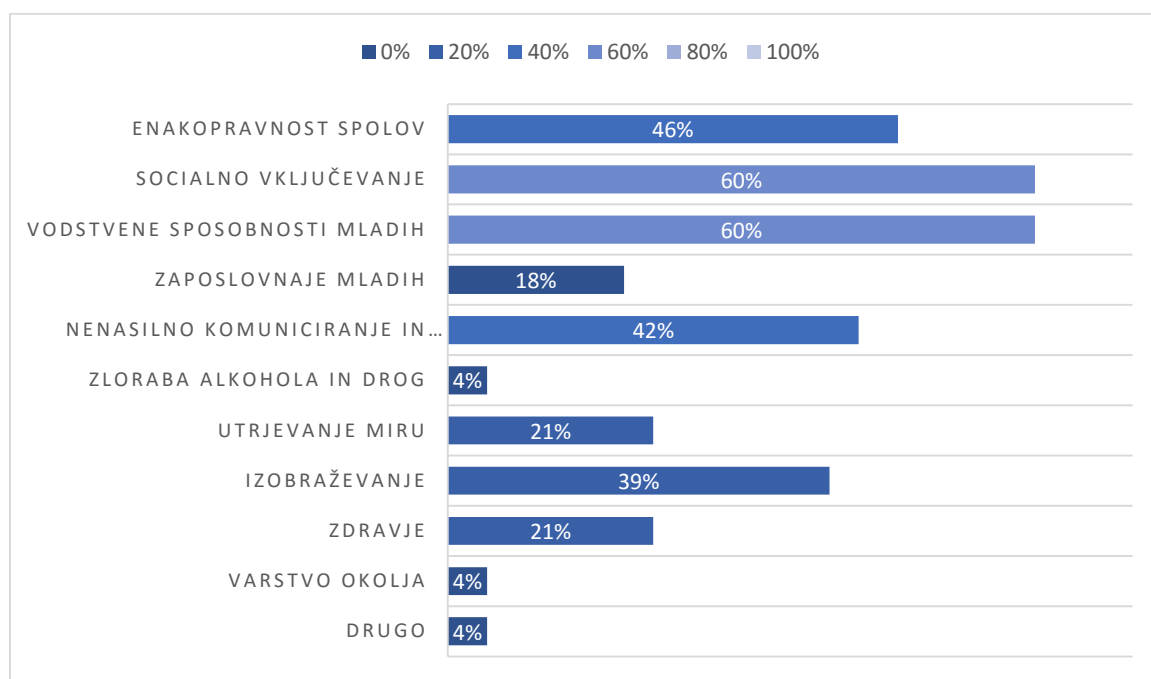

Mrežna organizacija SFW pri svoji viziji poudarja 8 ključnih tematik, na katere se je treba osredotočiti pri delu z mladostniki, jaz pa sem tem širšim 8 temam, po lastni presoji dodala še 2 manjši temi (nenasilno komuniciranje in zloraba drog in alkohola). Navodilo pri vprašanju je bilo, da izberejo 3 najpomembnejše, na katere se osredotočajo v sklopu njihovega programa, vendar tega niso upoštevali vsi, tako da so nekateri izbrali vse teme, ki jih obravnavajo, nekateri pa samo 3. Rezultati tega vprašanja so zaradi tega delno relativni. Za 3 najpomembnejše teme, so se izkazale delo na socialnem vključevanju in vodstvenih sposobnostih mladih (izbralo 75 % vseh anketirancev) ter delo na enakopravnosti spolov (izbralo 64 % vseh anketirancev), naslednji 2, ki sledita, sta izobraževanje (59 %) in nenasilno komuniciranje in sodelovanje v skupini (55 %). Po pomembnosti v nadaljevanju sledijo zdravje (46 %), utrjevanje miru (43 %), zaposlovanje mladih (34 %), zloraba drog in alkohola (21 %), varstvo okolja (18 %) in drugo (13 %) pod to pa so navedli: ustrahovanje (bullying), preprečevanje mladostniškega kriminala, opolnomočenje žensk, delo na samozavesti in osebnostnem razvoju ter razvoju življenjskih veščin.

Ker rezultati vprašanja niso korektni, saj niso vsi anketiranci sledili navodilom, sem pripravila še en graf, v katerem sem analizirala odgovore tistih anketirancev, ki so izbrali samo 3 najpomembnejše teme, teh je bilo skupaj 22, tem pa sem dodala še 6 izpolnjenih odgovorov, pri katerih so anketiranci izbrali 4 najpomembnejše teme.

Graf 6.1.1b:

Na katere teme se osredotočate znotraj svojega projekta (izberite 3 najpomembnejše)?
n=28

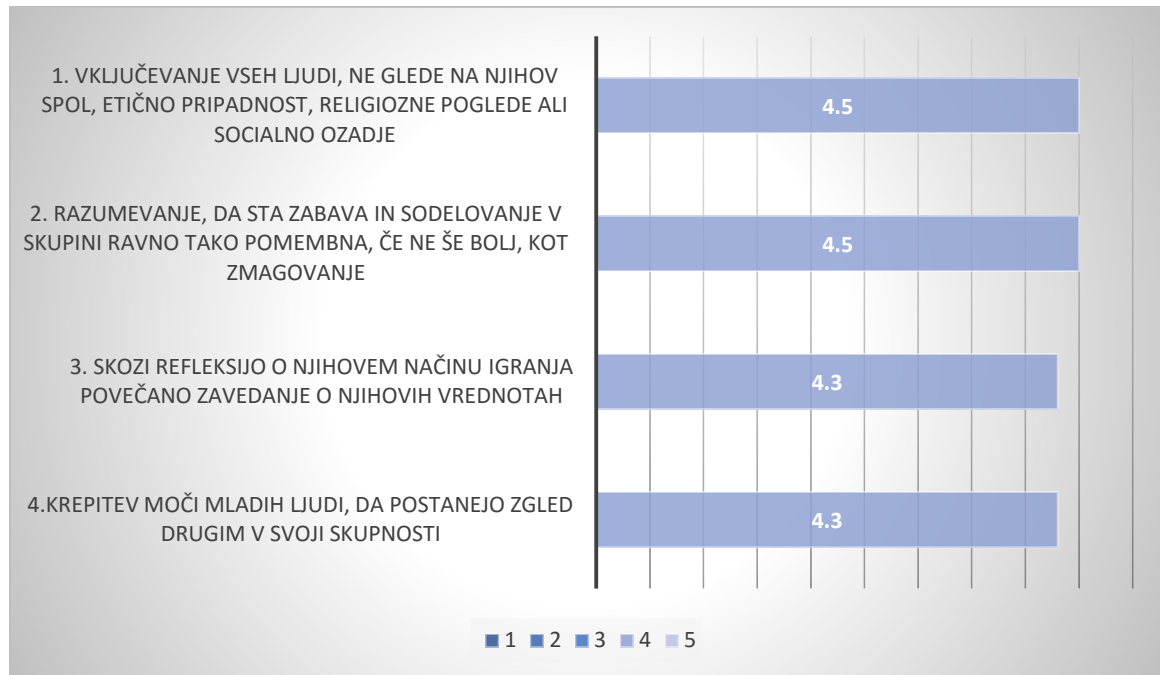
Rezultati pri manjšem vzorcu so na prvih treh mestih po pomembnosti popolnoma identični, na prvem mestu po pomembnosti anketiranci pravijo, da delajo na socialnem vključevanju in vodstvenih sposobnostih mladih (60 %), na tretjem mestu po pomembnosti s 46 % pa je usmerjenost v enakopravnost spolov. Na četrtem in petem mestu sta se zamenjali nenasilno komuniciranje in sodelovanje v skupini (42 %) ter izobraževanje (39 %). Potem si z 21 % sledita utrjevanje miru in zdravje, s 4 % na koncu lestvice pomembnosti tem pa so zloraba alkohola in drog, varstvo okolja in drugo, pod to pa je anketirani navedel delo na življenjskih veščinah.

Za naslednje grafe (6.1.2-6.1.6) so anketiranci ovrednotili vse izjave med 1 in 5, 1- se sploh ne strinjam, 5- popolnoma se strinjam.

Graf 6.1.2 in 6.1.3: F3 nogomet omogoča:

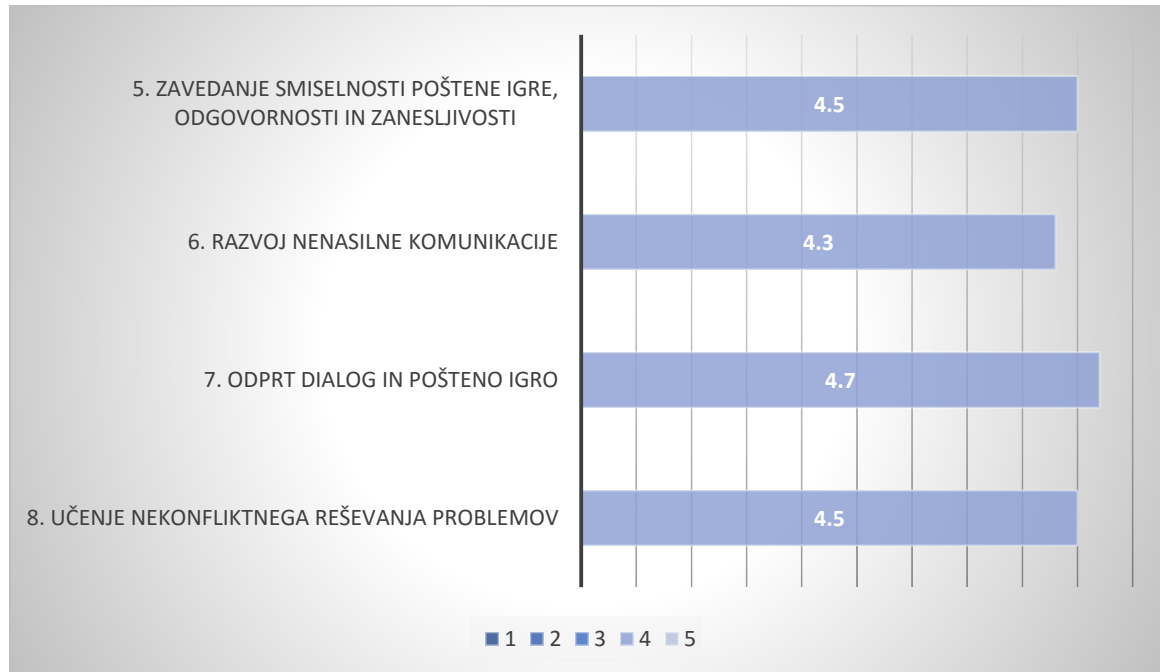
Graf 6.1.2

n=56

Graf 6.1.3:

n=56

Glede na graf 6.1.1 a je paleta tem, s katerimi se organizacije ukvarjajo precej široka in pisana, s čimer predpostavljam, da so učinki F3 nogometa lahko zelo široki in se lahko dotakne več različnih spektrov. Odločila sem se, da glede na lastno izkušnjo, ki sem jo pridobila s sodelovanjem na projektu FFD, z zgornjimi izjavami pri anketirancih preverim, v kolikšni meri se strinjajo z določenimi vidiki, kaj naj bi F3 nogomet omogočal pri njihovih uporabnikih.

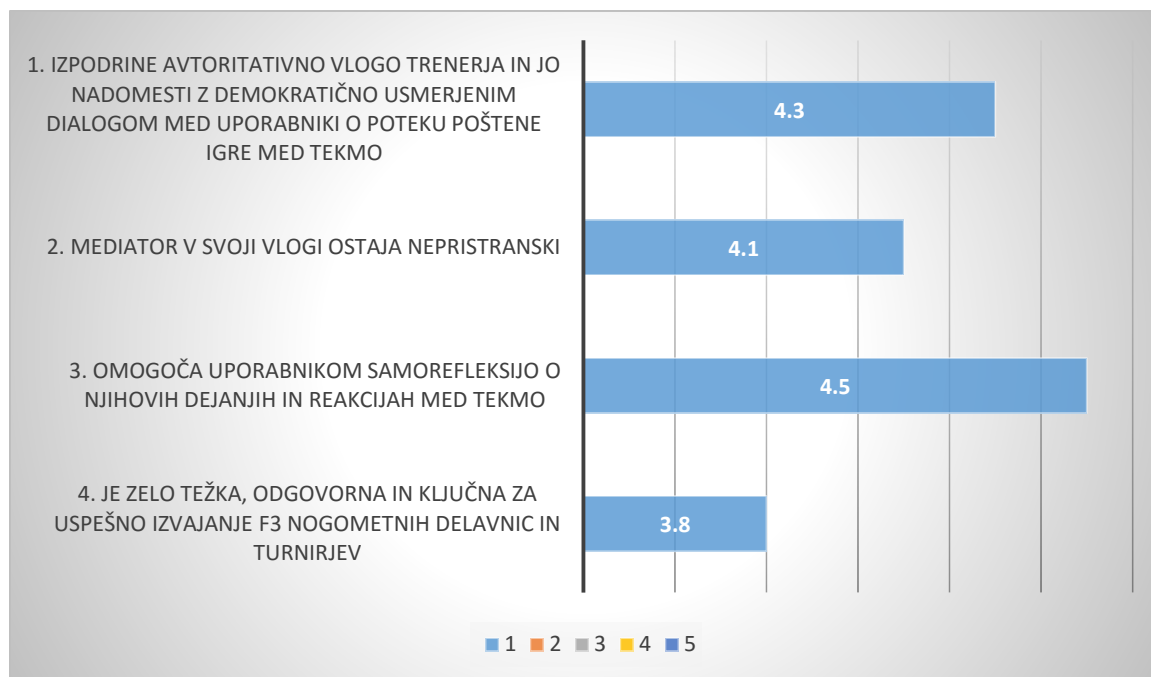
Osredotočila sem se na različne vidike: socialno vključevanje (1. izjava), razumevanje pomembnosti zabave in sodelovanja v primerjavi z zmagovanjem (2. izjava), razvijanje razumevanja lastnih vrednot (3. izjava), opolnomočenje mladih ljudi (4. izjava), razumevanje smisla poštene igre, odgovornosti in zanesljivosti (5. izjava), razvoj nenasilne komunikacije (6. izjava), odprt dialog in pošteno igro (7. izjava) in učenje nekonfliktnega reševanja problemov (8. izjava).

Glede na pridobljene vrednosti se anketiranci z vsemi izjavami v večji meri bolj strinjajo, odstopanja proti nevtralnosti ali nestrinjanju ni. Najbolj se strinjajo s 7. izjavo, da F3 nogomet omogoča odprt dialog in pošteno igro, vendar pa so tudi ostale izjave dosegle

močno strinjanje s strani anketiranih. Razpon strinjanja med vsemi osmimi izjavami variira med vrednostjo 4.3 kot najnižjo mero strinjanja in 4.7 kot najvišjo mero strinjanja.

Graf 6.1.4: Vloga mediatorja je zelo pomembna, ker:

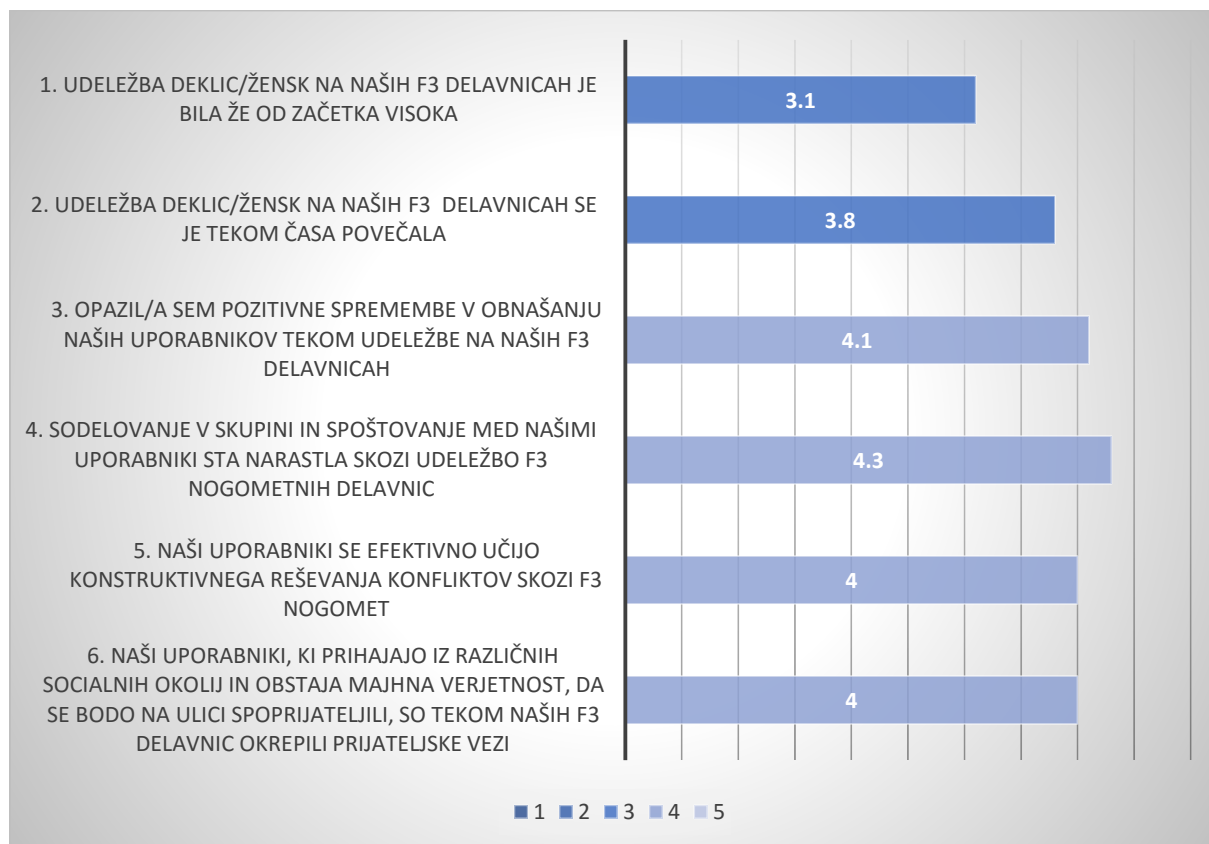
n=56

S temi izjavami sem želela preveriti njihovo mnenje o vlogi in pomembnosti mediatorja pri izvajanju F3 aktivnosti. V največji meri se strinjajo z izjavo, da mediator omogoča uporabnikom samorefleksijo o njihovih dejanjih in reakcijah med tekmo, v najmanjši meri pa z izjavo, da je to zelo težka, odgovorna in ključna vloga za uspešno izvajanje F3 aktivnosti. Še vedno pa vse 4 izjave nakazujejo v večji meri strinjanje glede pomembnosti vloge mediatorja pri izvajanju F3 aktivnosti, vrednosti med seboj pa variirajo med 3.8 in 4.5.

Graf 6.1.5: Ovrednoti naslednje izjave

n=54

Zgornje izjave so povezane s spremembami, ki so jih anketiranci opazili oziroma niso opazili pri svojih uporabnikih. Anketiranci se z izjavami v večji meri precej strinjajo, je pa tu strinjanje manj močno kot pri trditvah o tem, kaj naj bi F3 nogomet omogočal (graf 6.1.3 in 6.1.4). Anketiranci se najbolj strinjajo s trditvijo, da sta sodelovanje in spoštovanje v skupini narastla ter da so opazili pozitivne spremembe v obnašanju njihovih uporabnikov. Anketiranci so bili bolj razdeljeni med nevtralnimi in popolnoma strinjajočim se mnenjem pri peti in šesti trditvi o učinkovitem učenju konstruktivnega reševanja konfliktov in sklepanju prijateljstev med uporabniki, ki bi se na ulici manj verjetno samoiniciativno spoprijateljili. Razpon intenzitete strinjanja variira med 4 in 4.3.

Udeležba predstavnic ženskega spola na F3 aktivnostih glede na mnenje anketiranih ni bila na začetku ne visoka, ne nizka, se pa je med izvajanjem F3 delavnic povečala, vendar ne ravno drastično. Zaradi bolj nevtralnega mnenja sem bolj podrobno pregledala mnenja anketirancev, ki kažejo drugačno sliko od te, ki jo prikazuje Graf 6.1.5.

Mnenja oziroma izkušnje anketiranih so zelo različna, saj se 43 % anketiranih z izjavo, da je bila udeležba deklic/žensk že od vsega začetka visoka, pretežno oz. sploh ne strinja, 42 % anketiranih pa se s to izjavo v večji meri oz. popolnoma strinja. Preostalih 15 % ostaja pri tej izjavi nevtralnih (glej Tabelo 6.1.3).

Tabela 6.1.3.

n=54

Udeležba deklic/žensk na naših F3 delavnicah je bila že od začetka visoka	Vsi anketiranci	Vsi anketiranci (%)
1	8	15 %
2	15	28 %
3	8	15 %
4	12	22 %
5	11	20 %
Skupaj	54	100 %

Pri drugi trditvi, da se je udeležba žensk/deklic med časom povečala, se s tem pretežno oz. sploh ne strinja 16 % anketiranih, 18 % jih ostaja nevtralnih, 66 % pa se jih s to izjavo v večji meri oz. popolnoma strinja.

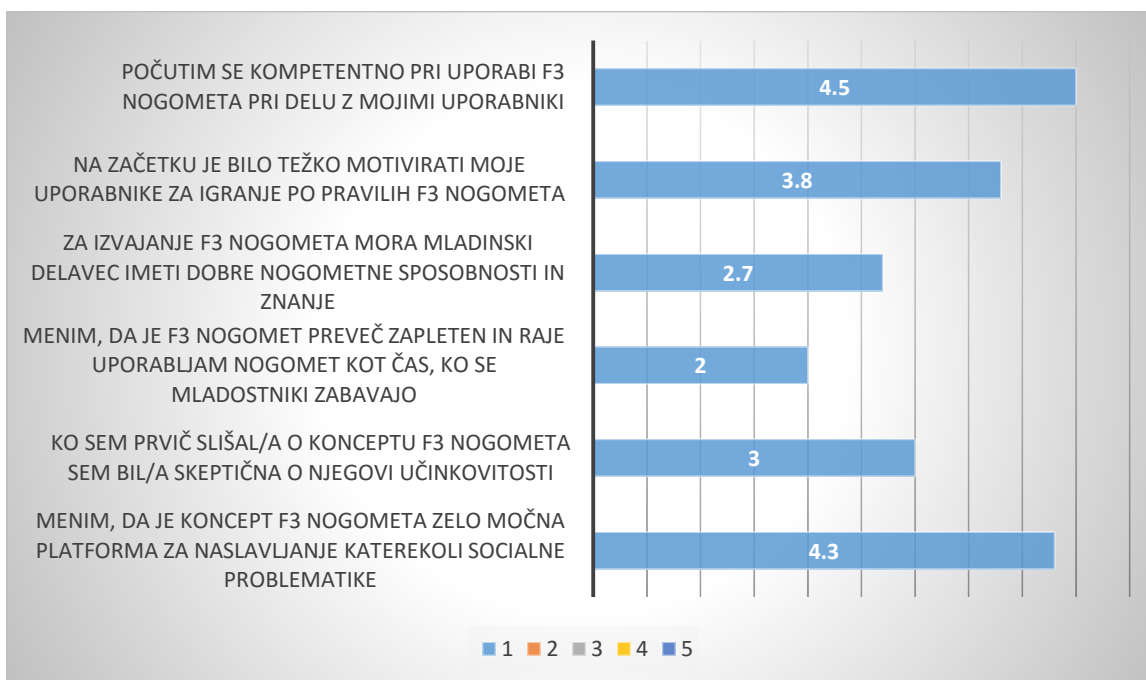
Tabela 6.1.4

n=54

Udeležba deklic/žensk na naših F3 delavnicah se je med časom povečala	Vsi anketiranci	Vsi anketiranci (%)
1	5	10 %
2	3	6 %
3	10	18 %
4	16	29 %
5	20	37 %
Skupaj	54	100 %

Graf 6.1.6: Ovrednoti naslednje izjave

n=54

Pri zgornjih trditvah sem želela preveriti, kako kompetentno se anketirani počutijo pri izvajanju F3 nogometa, kakšno je bilo njihovo mnenje na začetku, ko so se začeli spoznavati s samim konceptom ter kako se je to mnenje spremenilo ali utrdilo do danes.

Zgornje vrednosti prikazujejo, da se anketiranci po večini počutijo zelo kompetentne pri uporabi F3 nogometa saj se z izjavo v večji meri strinjajo (4.5). Izražajo, da je bilo do neke mere težko motivirati uporabnike za sodelovanje (3.8), vendar menijo, da koncept sam po sebi ni preveč zapleten, da bi nogomet morali prepustiti izključno mestu zabave (2) saj se s to izjavo pretežno ne strinjajo. Mnenja so si precej deljena pri trditvi, da mora izvajalec F3 aktivnosti tudi sam imeti dobro nogometno znanje in sposobnosti, vendar se mnenje večine bolj nagiba k temu, da predhodno bogato znanje ni ključnega pomena. Mnenje o učinkovitosti koncepta na začetku, ko so se z njim prvič spoznali, je tudi zelo različno, nekateri so bili popolnoma oz. pretežno skeptični (44 %) spet drugi so v večji meri oz. popolnoma (40 %) zaupali v njegove možne dobre vplive, danes pa je večina anketiranih naklonjena F3 konceptu in se v veliki meri strinjajo (4.3), da je F3 koncept zelo močna platforma za naslavljanje katerekoli socialne problematike.

Tabela 6.1.5

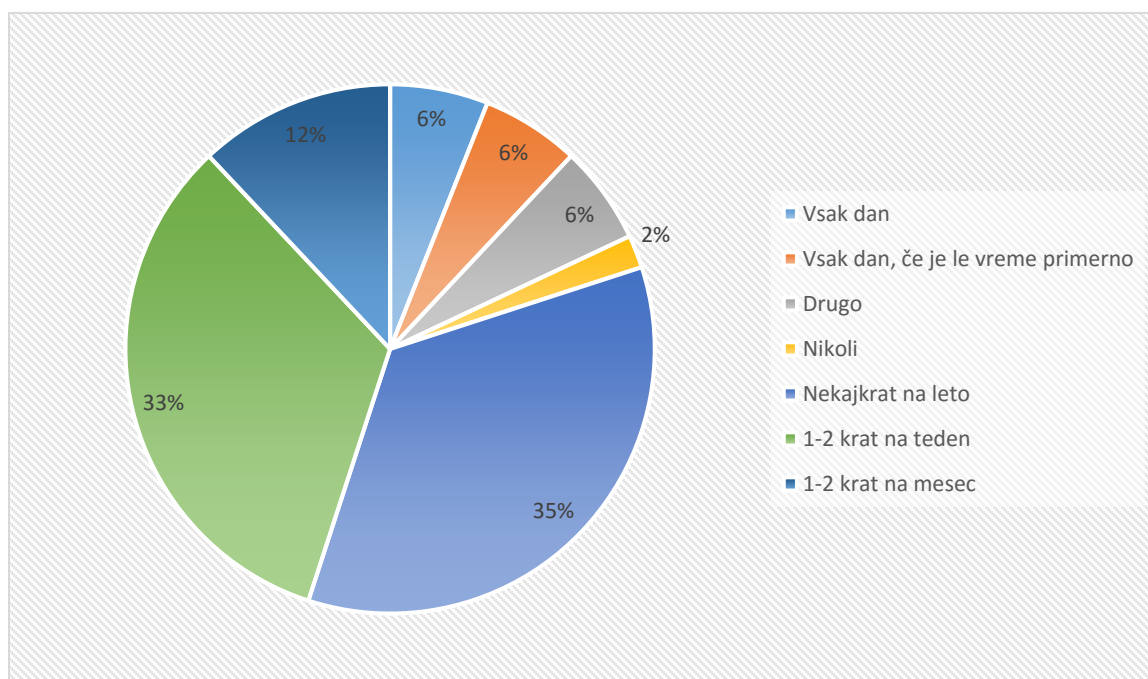
SPOL	VSI ANKETIRANCI	VSI ANKETIRANCI (5 %)
MOŠKI	32	59 %
ŽENSKI	22	41 %
DRUGO	0	0 %
SKUPAJ	54 %	100 %

V anketi je sodelovalo 32 moških in 22 žensk.

Analiza vprašalnika za mladinske delavce v Sloveniji

Graf 6.2.1: Kako pogosto izvajate športne dejavnosti?

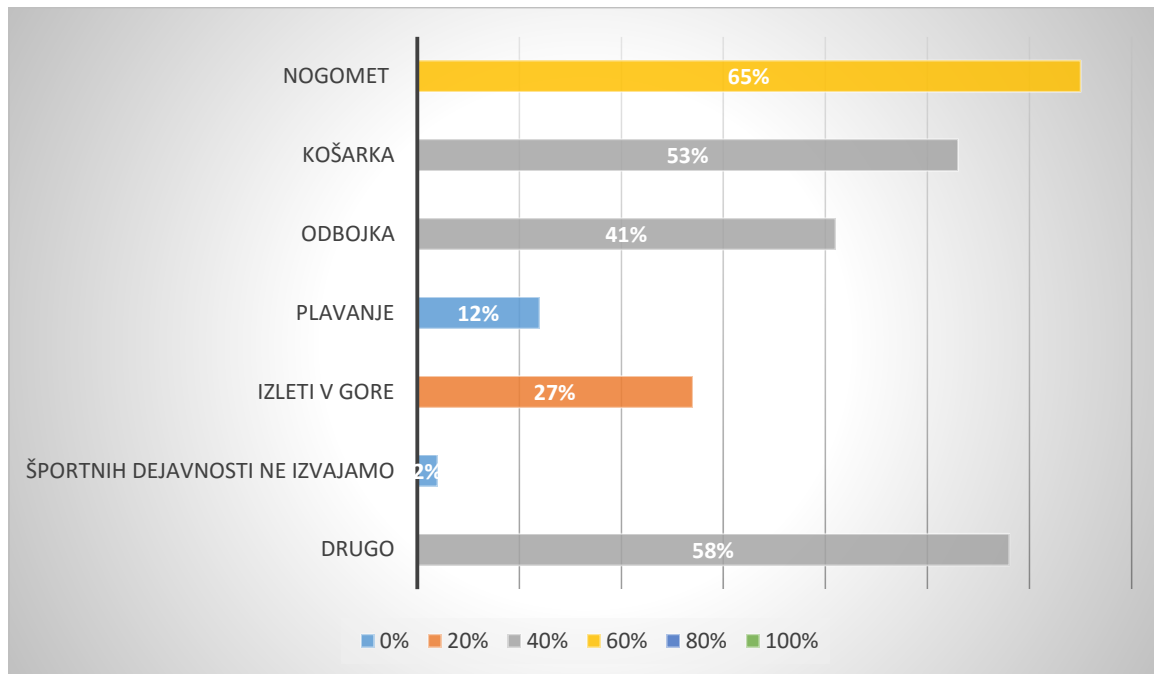
n=55

Športne aktivnosti izvaja 6 % anketirancev vsak dan, 6 % vsak dan, če je vreme primerno, 1-2 krat na teden 33 % anketirancev, 1-2 krat na mesec 12 %, nekajkrat na leto 35 % ter nikoli zgolj 2 %. Iz grafa lahko razberemo, da več kot polovica anketiranih (57 %) športne aktivnosti izvaja na mesečni, tedenski ali dnevni ravni.

Graf 6.2.2: Katere športne dejavnosti izvajate?

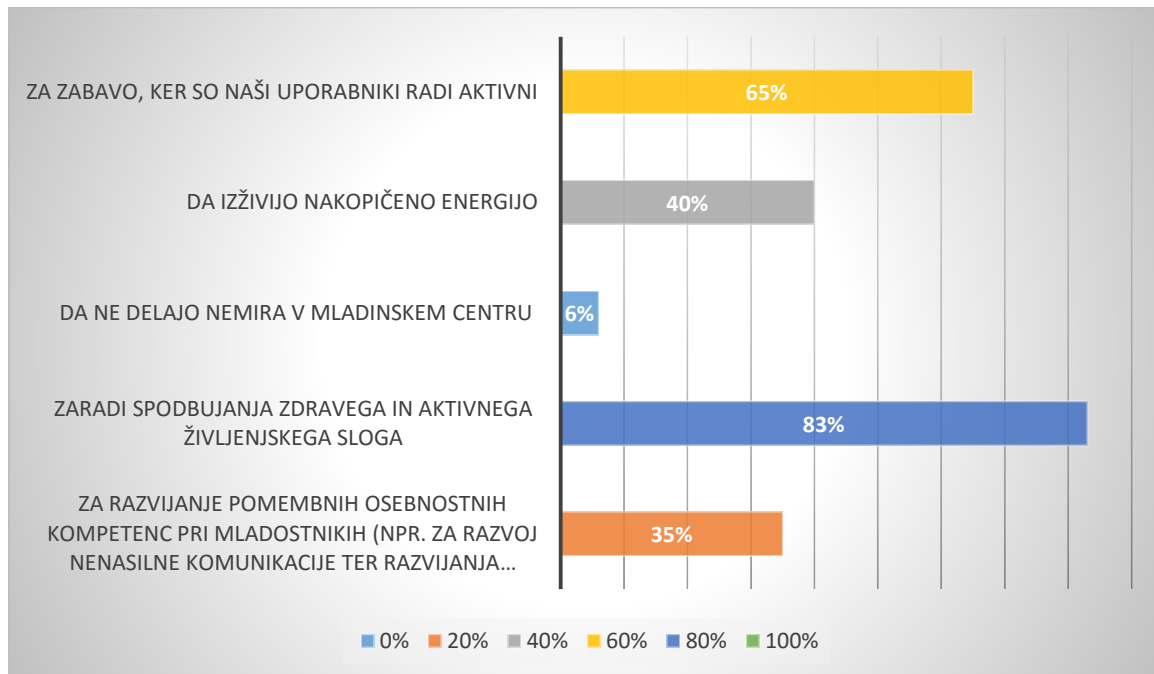
n=55

Kar 65 % anketiranih v sklopu svojih aktivnosti, omogoča možnost igranja nogometa, kar je največ v primerjavi s preostalimi športi. Drugo mesto je z 58 % zasedla možnost »drugo« pod katero so anketirani zapisali, kar 22 drugih možnosti športnega udejstvovanja, ki jih nudijo svojim uporabnikom. Katere so preostale športne dejavnosti za mojo raziskavo, ni toliko pomembno, s tem vprašanjem sem želela pridobiti informacije ne samo o tem, ali v različnih mladinskih ustanovah igrajo nogomet, temveč, sem želela tudi preveriti, če je med vsemi športi tudi najbolj pogost.

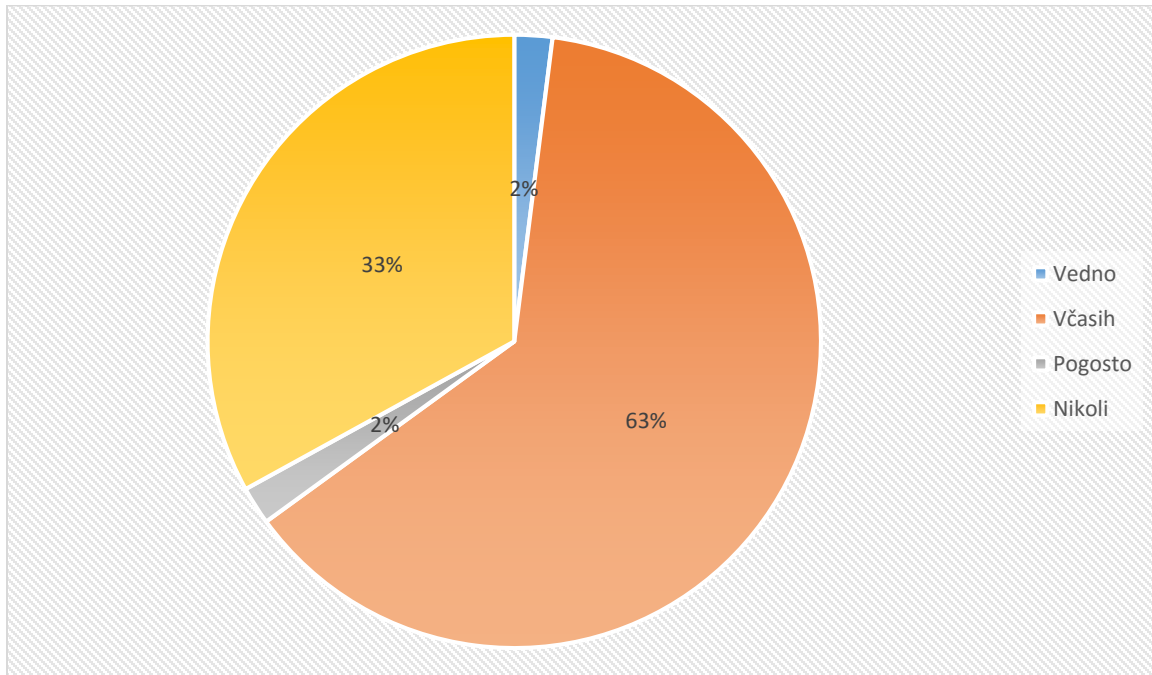
Graf 6.2.3: S kakšnim razlogom izvajate športne aktivnosti v svojem centru?

n=55

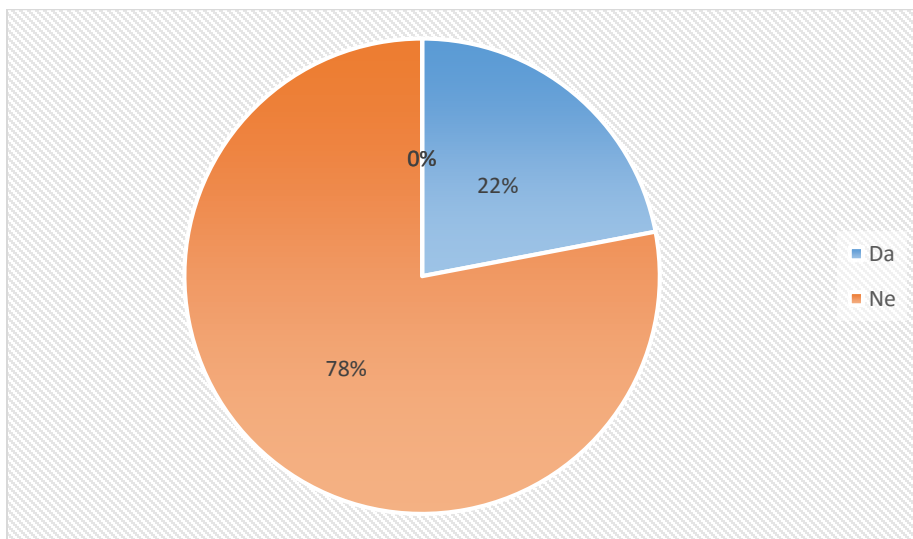
Anketiranci so izbirali med dvema, zanje, najbolj pomembnima razlogoma, zakaj v svojem centru izvajajo športne aktivnosti. Kar 83 % jih pravi, da zaradi spodbujanja zdravega in aktivnega življenjskega sloga, 65 % zato, ker so njihovi uporabniki radi aktivni, 40 %, da omogočijo uporabnikom izživeti nakopičeno energijo in le 35 % z razlogom razvijanja osebnostnih kompetenc pri mladostnikih. 6 % je izbralo odgovor, da izživijo nakopičeno energijo.

Graf 6.2.4: Kako pogosto prihaja do konfliktnih situacij med športnimi aktivnostmi?
n=54

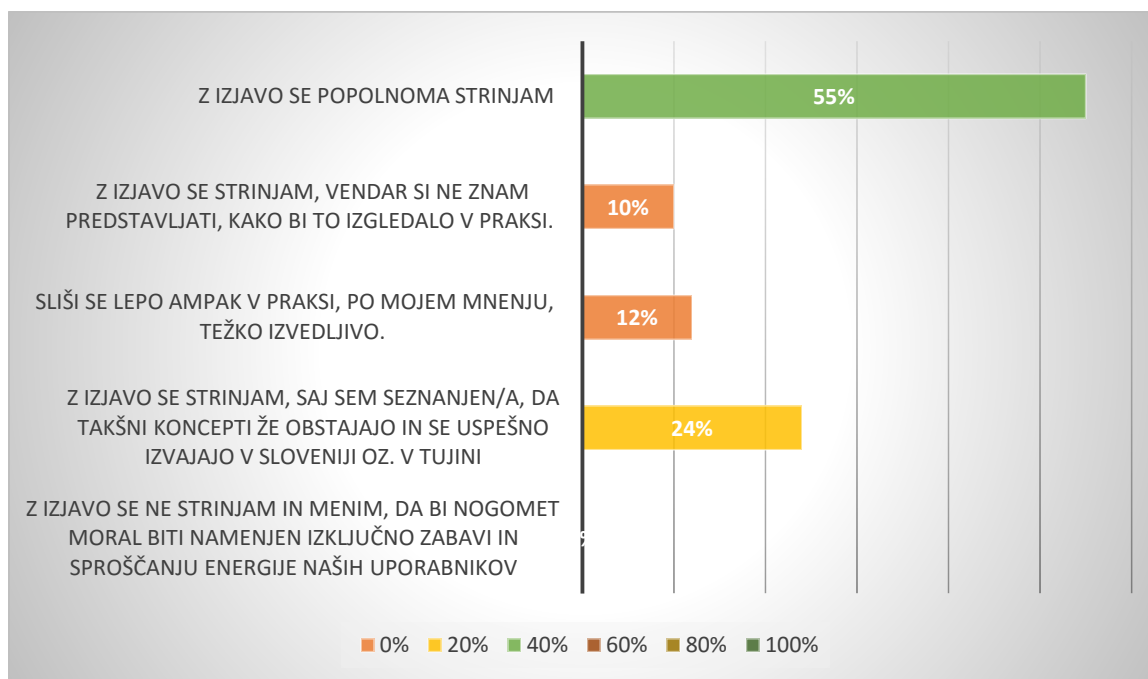
Na vprašanje o nastanku konfliktnih situacij med športnimi aktivnostmi je kar 33 % odgovorilo, da do njih ne pride nikoli ter 63 %, da se zgodijo včasih ter zanemarljivi 4 %, da do njih pride pogosto oziroma vedno.

Graf 6.2.5: Ali se s svojimi uporabniki udeležujete kakšnih športnih turnirjev? n=54

22 % anketiranih pravi, da se s svojimi uporabniki udeležujejo športnih turnirjev, 78 % takšne možnosti ne ponuja.

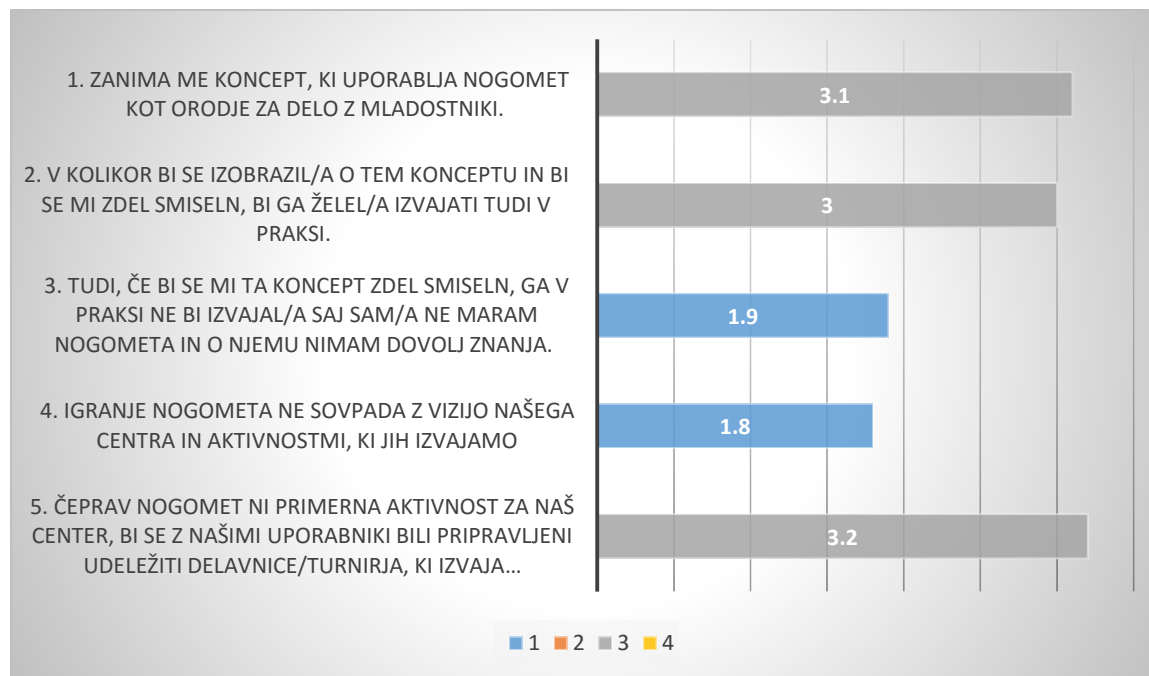
Graf 6.2.6: Nogomet se lahko uporablja kot orodje za delo z mladostniki, preko njega pa se lahko naslavlja številne problematike kot na primer: nenasilno komuniciranje, timsko delo in sodelovanje, enakost med spoloma, socialno vključevanje, problematiko alkohola in drog.
n=51

Z izjavo o možnosti uporabe nogometa kot orodja za delo z mladostniki se strinja kar 55 % anketiranih, 24 % se jih strinja, saj so že seznanjeni s koncepti, ki uporabljajo nogomet pri delu mladostniki, 10 % se strinja, vendar si ne znajo predstavljati, kako bi to delovalo v praksi, 12 % jih meni, da je to v praksi težko izvedljivo, nobeden pa ni izbral zadnje možnosti, da se z izjavo popolnoma ne strinja in meni, da bi nogomet moral biti namenjen izključno zabavi in sproščanju energije.

Graf 6.2.7: Označite med 1 do 4, kako močno se strinjate z naslednjimi trditvami
(1- se sploh ne strinjam, 4-popolnoma se strinjam):

n=50

Anketiranci so v večji meri izrazili zanimanje za koncept F3 nogometa (3.1) in bi ga v večji meri bili pripravljeni tudi izvajati, če bi se jim zdel smiselno. Manj so se strinjali z izjavo, da tega koncepta, kljub njegovi smiselnosti ne bi izvajali, ker sami nogometa ne marajo. Tisti, ki so se bolj strinjali s trditvijo, da igranje nogometa ne sovpada z vizijo njihovega centra, so dobili dodatno trditev, s katero so se v večji meri strinjali, da bi se, kljub temu da nogomet ne spada v njihov program, bili pripravljeni udeležiti delavnice ali turnirja s svojimi uporabniki, kjer bi sodelovali pri F3 aktivnostih. Odgovorov na zadnjo trditev je bilo zbranih 10 (prikazalo se je tistim, ki so četrto trditev ovrednotili s 3 ali 4).

Tabela 6.2.1. Spol udeležencev v anketi

SPOL	VSI ANKETIRANCI	VSI ANKETIRANCI (%)
MOŠKI	11	22 %
ŽENSKI	38	74 %
DRUGO	2	4 %
SKUPAJ	51	100 %

V anketi je sodelovalo 38 žensk, 11 moških in 2, ki sta se opredelila po »drugo«.

7 RAZPRAVA IN SKLEPI

V raziskavi, ki sem jo opravila, so me zanimali pozitivni učinki in različne možnosti, ki jih k delu z mladimi prinaša koncept F3 nogometa. Učinki uporabe F3 nogometa ni viden iz enega dne na drugega. Koncept je treba uporabljati dalj časa, da se opazijo bolj konkretni rezultati in napredki, kot je tudi značilno za večino dela z mladostniki oziroma v kontekstu socialnega dela, z vsemi uporabniki. Mladinski delavci v tujini, ki so rešili moj anketni vprašalnik (glej tabelo 6.1.1) imajo po večini (40 of 56) več kot 2 leti, izmed teh 20, več kot 5 let izkušenj izvajanja delavnic in fair-play nogometnih turnirjev, zaradi česar menim, da so s svojimi izkušnjami imeli možnost opaziti kakšne učinke F3 nogomet dejansko ima v praksi ter kakšen smisel predstavlja sam koncept mladostnikom, zaradi tega se mi zdijo mnenja, pridobljena v tej raziskavi, relevantna.

Izmed 56 anketirancev (glej tabelo 6.1.2) jih več kot polovica (29) koncept uporablja na tedenski do dnevni ravni, preostala polovica (27) pa malo manj pogosto, nekajkrat na leto, iz česar sklepam, da je koncept F3 nogometa prilagodljiv in se pogostost njegovega izvajanja lahko prilagodi glede na potrebe in zmožnosti organizacije.

Različne organizacije po svetu z uporabo F3 nogometa pri svojih uporabnikih naslavljaajo številne problematike, med najpomembnejšimi pa so bile izpostavljene: delovanje v smeri socialnega vključevanja in enakopravnosti med spoloma, delovanje na vodstvenih sposobnostih mladih in spodbujanju nenasilne komunikacije in sodelovanja v skupini. Tu se mi poraja vprašanje zaradi česa so te teme pri velikem deležu anketiranih bolj pomembne od ostalih. Tu se mi porajata dve možnosti:

- te teme so najbolj pomembne za potrebe lokalne skupnosti v kateri delajo,
- te teme je bolj enostavno reševati z uporabo F3 koncepta kot ostale teme, ki so po pomembnosti pristale nižje na lestvici.

V vsakem primeru se mi zdijo zgoraj omenjene štiri tematike zelo pomembne tudi za naše okolje v Sloveniji, še posebej socialno vključevanje, spodbujanje enakopravnosti med spoloma in spodbujanje nenasilne komunikacije in sodelovanja v skupini.

Poleg zbiranja konkretnih podatkov o pogostosti izvajanja F3 nogometa, izkušenj anketirancev z izvajanjem F3 nogometa in tematik sem od anketirancev pridobila tudi mnenja o učinku in samem smislu koncepta F3.

Prvi sklop trditev (glej graf 6.1.2 in 6.1.3) se je nanašal na to, kaj F3 nogomet omogoča sodelujočim, kjer so se izjave dotikale različnih vidikov oziroma zgoraj omenjenih tem. Tu so se skoraj vsi sodelujoči strinjali o pozitivnih učinkih F3 nogometa. Menim, da bi bilo tu dobro zbrati tudi besedne opise konkretnih situacij, s katerimi bi lahko potrdili svoje strinjanje z danimi izjavami. V raziskavi so bile vse trditve ocenjene s približno podobno mero strinjanja, zato je težko izpostaviti, da F3 nogomet bolj očitno omogoča na primer krepitev moči mladih ljudi, kot pa razvoj nenasilne komunikacije. Lahko pa s temi izjavami potrdim, da F3 nogomet omogoča razvijanje širokega spektra pozitivnih sprememb pri mladostnikih.

Glede vloge mediatorja so se anketiranci najbolj strinjali pri izjavi, ki bistveno ločuje vlogo mediatorja od vloge trenerja in sodnika ter izjavi, da mladostniku omogoča samorefleksijo na njihova dejanja in dejanja drugih med tekmo. Iz tega sklepam, da se tu pozna bistvena razlika med F3 nogometom in navadnim nogometom, saj mediator s svojo vlogo omogoči odprt prostor za pogovor in refleksijo in spopadanje s tematikami, ki so pomembne za tisto skupino igralcev in lokalno skupnost. Najmanj so se strinjali z izjavo, da je vloga mediatorja zelo težka, odgovorna in ključna za uspešno izvajanje F3 aktivnosti. Tu se sprašujem, kateri del odgovora je pripomogel k temu, da so se anketiranci manj strinjali s to izjavo. Sama sem mnenja, da je to zelo odgovorna in ključna vloga, če želimo s F3 aktivnostmi sprožiti kakšne miselne spremembe in premike pri svojih uporabnikih. Po drugi strani pa se sprašujem, če je zelo težka oziroma bolj težka od vloge mladinskega delavca pri svojem vsakdanjem delu in dialogu, ki ga vzpostavlja z uporabniki v okviru zidov organizacije, v kateri opravlja svoje delo. Menim, da bi tu morala še bolj raziskati različne aspekte vloge mediatorja, predvsem me zanima povezava med sproščenostjo mladinskega delavca v vlogi mediatorja in njegovim predhodnim znanjem nogometa ter tudi odnosom, ki ga ima vzpostavljenega do tega športa.

Anketiranci se v večji meri strinjajo tudi s pozitivnimi spremembami, ki naj bi jih zasledili pri svojih uporabnikih, vendar se o opaženih pozitivnih spremembah pri uporabnikih manj močno strinjajo kot pri vprašanju, kaj po njihovem mnenju F3 nogomet omogoča.

Če poudarim direktno povezavo med dvema trditvama, ki spadata v enako kategorijo, vsaki iz svojega sklopa lahko vidimo, da je strinjanje o tem, kaj F3 nogomet omogoča večje, kot strinjanje o opaženih spremembah pri uporabnikih. (primer: z izjavo, da F3 nogomet omogoča učenje nekonfliktnega reševanja problemov, se večina anketirancev v zelo veliki meri strinja (4.5), po drugi strani pa je strinjanje manjše (4.0) pri izjavi, da so anketiranci opazili, da se njihovi uporabniki učinkovito učijo konstruktivnega reševanja konfliktov skozi F3 nogomet).

Zanimiv je tudi podatek, ki sem ga pridobila o udeležbi deklic in žensk ob začetku izvajanja F3 nogometnih aktivnosti, kjer so mnenja pokazala neko nevtralnost, ob bolj podrobnem pogledu pa sem opazila, da so se nekatera mnenja povsem razlikovala od mnenj drugih anketiranih, kar je po mojem mnenju povezano s tematikami, s katerimi se v organizaciji ukvarjajo in ki so po prioriteti višje od drugih, v tem primeru bi sklepala, da je udeležba žensk pri organizacijah, ki se zavzemajo za enakopravnost med spoloma bila višja kot pri organizacijah, ki jim to ni primarna tematika. Različnost med mnenji pa se lahko kaže tudi na podlagi izkušenj in je zaradi tega nekdo, ki je prišel kasneje v že zelo dobro vzpostavljeno organizacijo, ki se že nekaj časa ukvarja z F3 aktivnostmi, mnenja, da je udeležba deklic in žensk visoka že od vsega začetka, na drugi strani pa tisti, ki že dolgo izvajajo F3 nogomet in so po možnosti prisotni od samega začetka delovanja organizacije, visoke udeležbe deklet in žensk na začetku niso opazili. Tretja možnost za tako deljeno mnenje pa pripisujem zelo različnim lokalnim skupnostim, v katerih anketiranci izvajajo F3 aktivnosti, tako je lahko nogomet v neki skupnosti na svetu veliko bolj popularen tudi med dekleti in ženskami kot v kateri od drugih skupnosti.

So se pa anketiranci bolj močno strinjali, da je udeležba deklet in žensk v času njihovega delovanja v organizaciji, narasla, kar razumem kot uspešno podiranje stereotipnega prepričanja, da je nogomet igra samo za predstavnike moškega spola.

Zadnji sklop trditev je v širšem smislu usmerjen v občutke o kompetentnosti anketirancev o izvajanju F3 aktivnosti. S temi vprašanji sem želela pridobiti mnenja, ki bi mi lahko pomagala pri opredeljevanju, ali je ta koncept smiselno predstaviti mladinskim delavcem v Sloveniji ter na kakšne morebitne ovire lahko pri tem naletim.

Zelo pomembno se mi zdi mnenje, ali mladinski delavec za izvajanje F3 aktivnosti potrebuje predhodno dobro nogometno znanje. Anketiranci se s to trditvijo bolj ne strinjajo, kot strinjajo, vendar to nestrinjanje ni tako močno kot strinjanje pri katerih drugih trditvah. Iz tega sklepam, da

predhodno znanje ni nujno, je pa verjetno prednost in mogoče tudi predstavlja večjo naklonjenost samemu konceptu. To bi se mi zdela ena izmed možnih preprek, ki bi nastale pri mladinskih delavcih v Sloveniji, za izvajanje F3 aktivnosti.

Druga prepreka se mi zdi skeptičnost o učinkih tega koncepta, ki so jo do določene mere potrdili tudi anketiranci, saj jih je bila na začetku tretjina povsem skeptična o učinkovitosti koncepta, tretjina bolj nevtralnih, in le tretjina je bilo takih, ki so povsem verjeli v pozitivne učinke F3 nogometa.

Tretjo prepreko pri uspešnem izvajanju tega koncepta vidim v motiviranju uporabnikov za sodelovanje in igranje po teh drugačnih pravilih F3 nogometa. Anketiranci so se v kar precejšnji meri strinjali, da je bilo na začetku težko motivirati njihove uporabnike.

Anketiranci se v zelo veliki meri strinjajo, da se počutijo kompetentne za izvajanje F3 aktivnosti ter da je ta koncept primerna odskočna deska za reševanje katerihkoli socialnih problemov.

Rezultati raziskave pri mladinskih delavcih v Sloveniji so pokazali, da več kot polovica anketiranih, športne dejavnosti izvaja vsaj na mesečni ravni, malo manjši odstotek znotraj te polovice pa celo na tedenski in dnevni ravni. Med športnimi dejavnostmi, ki jih ponujajo, se je najpogosteje pojavila možnost nogometa, kar potrjuje dejstvo, da nogomet ostaja najbolj priljubljen šport na svetu, hkrati pa za izvajanje nogometa, poleg žoge in nekega primerne prostora, ne potrebujemo dosti več.

Na vprašanje o 2 najpomembnejših razlogih za izvajanje športnih aktivnosti so anketiranci največkrat izbrali, spodbujanje zdravega in aktivnega življenjskega sloga (83 %) ter zato, ker so njihovi uporabniki radi aktivni (65 %), za možnost za razvijanje pomembnih osebnostnih kompetenc pri mladostnikih pa se je odločilo le 35 % anketiranih, zaradi česar sklepam, da anketiranci ne poznajo pristopov, ki šport uporabljajo kot orodje za delo z mladostniki, ali pa o tem nikoli niso aktivno zares razmišljali, da bi poskušali kakšen tak pristop poskušali uvesti v svoj program.

Na vprašanje o nastanku konfliktnih situacij jih je 63 % odgovorilo, da nastanejo včasih in kar 33 %, da do njih nikoli ne pride. To me je zelo presenetilo, saj sem mnenja, da mladostniki kaj hitro lahko zaidejo v konfliktno situacijo, še posebej, če je zraven prisotna tekmovalnost.

Več kot polovica anketirancev pravi, da se strinjajo z izjavo, da je nogomet lahko orodje za delo z mladostniki preko katerega se lahko naslavlja različne socialne problematike, 24 % pa je potrdilo, da se strinjajo, saj so že seznanjeni s takimi koncepti.

Anketiranci so se v večji meri strinjali, da jih zanima koncept F3 nogometa in bi ga bili pripravljeni izvajati, če bi se o njemu izobrazili in bi se jim zdel smiseln, tudi tisti, ki so povedali, da športno udejstvovanje ne sovпада z vizijo njihove organizacije, so naklonjeni temu, da bi se s svojimi uporabniki udeležili delavnice ali turnirja F3 nogometa, če bi bili nanj povabljeni.

Iz teh rezultatov sklepam, da so mladinski delavci v Sloveniji naklonjeni izobraževanju o konceptu F3 nogometa in bi ga bilo v Sloveniji smiselno predstaviti in poskusiti vpeljati v program mladinskih ustanov v Sloveniji.

Da povzamem, sem s to raziskavo dobila zelo pozitivne informacije o učinkovitosti uporabe F3 nogometa pri delu z mladostniki, se mi je pa med analizo odgovorov odprlo marsikatero novo vprašanje, ki bi ga bilo smiselno preveriti, da bi ti pozitivni odgovori dobili še malo bolj trdno ozadje. Zelo zanimivo se mi je zdelo, da so med mladinskimi delavci v tujini prevladovali moški (59 % vseh anketiranih) medtem ko so v med Slovenskimi mladinskimi delavci oziroma delavkami, nesporno prevladovale ženske (74 %). Menim, da sem s to raziskavo pridobila osnovno mnenje o konceptu v tujini ter okvirno naklonjenost le-temu v Sloveniji.

8 LITERATURA

Auer, V. (2001), Droge in odvisnost: [priročnik z zdravstvene, socialne in pedagoške delavce]. Ormož: samozal. Ibidem.

Bajzek, J., Bajzek, R., Bedernjak, K., Červek, A., Sraka, J., Sraka, M., Strniša Tušek, Š. (2008), Odiseja mladih. Radovljica: Didakta.

Baligač, A. (1998 a), Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj. Ljubljana: Salve.

- (1998 b), Ulično delo: preventiva na področju nelagodja, odvisnosti in AIDS-a. Ljubljana: Salve.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1998), Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

- (2006), Socialno delo z družino. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dadič, T. (2000), Šport kot orodje socialnega dela. *Socialno delo*, 42, 2: 101-108.

Doupona, M., Petrovič, K. (2007), Šport in družba. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Kajtna, T., Tušak, M. (2005), Psihologija športne rekreacije. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Kastelic, A., Mikulan, M. (2004), Mladostnik in droga: priročnik za starše in učitelje. Ljubljana: Prohealth.

Kristančič, A. (2007), Svoboda izbire - moj prosti čas. Ljubljana: A. A. Inserco - svetovalna družba.

Mešl, N. (2008), Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino: procesi soustvarjanja teoretskega znanja v praksi. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Milošević-Arnold, V., Humljan Urh, Š., Grebenc, V., Kladnik, T., Križanič, M., Neuvirt Bokan, S. (2009), Terensko delo: institucionalni, javni in zasebni prostori socialnega dela. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Mrgole, A. (2003), Kam z mularijo? : načela kakovosti neformalnega dela z mladimi [Ljubljana]: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Urad RS za mladino, Maribor: Aristej.
- Murn, K., lebič, T., Skrinar, U. (2011), Mladinski centri v Sloveniji. Ljubljana: Zavod Mladinska mreža MaMa.
- Poštrak, M. (1995), Razsežnosti ustvarjalnosti. *Socialno delo*, 34, 1: 37-44.
- (2003), Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi. *Šolsko svetovalno delo*, 8, 3/4 : 26-33.
- (2015), Koncepti socialnega dela z mladimi. *Socialno delo*, 54, 3: 269-280.
- Šelih, A. (2000), Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje. Ljubljana: Bonex.
- Šugman Bohinc, L. (1994), Socialno kulturno delo. *Socialno delo*, 33, 4: 317-324.
- Šugman Bohinc, L., Rapoša - Tajnšek, P., Škerjanc, J. (2007), Življenjski svet uporabnika. Raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje zelenih razpletov. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Švab, A. (2001), Družina: od modernosti k postmodernosti. Ljubljana: znanstveno in publicistično središče.
- Täschner, K.L. (2001), Trde droge- Mehke droge? : vse pomembnejše snovi, ki povzročajo odvisnost, in njihov učinek: kako prepoznati znake odvisnosti: koristni napotki za starše, prijatelje in učitelje. Ptuj: In obs medicus.
- Tušak, M. (2001), Psihologija športa mladih. Ljubljana: Zavod za Šport Slovenije.
- Ule, M., Miheljak, V. (1995), Prihodnost mladine. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
- Ule Nastran, M., Geržina S. (1996), Mladina v devetdesetih: Analiza stanja v Sloveniji. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino, Šentilj: Aristej.

Ule M., Rener T., Mencin Čeplak M., Tivadar B. (2000), Socialna ranljivost mladih. [Ljubljana]: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Urad RS za mladino, Šentilj: Aristej.

Ule, M. (2008), Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Završnik J., Pišot R. (2005), Gibalna / športna aktivnost za zdravje otrok in mladostnikov. Univerza na Primorskem, Znanstveno raziskovalno središče, Inštitut za kineziološke raziskave, Koper: Annales.

Spletni viri:

Spletni vir 1: http://www.ursm.gov.si/si/delovna_podrocja/mladinski_sektor/ (8. 6. 2017)

Spletni vir 2: <http://www.fotbalprorozvoj.org/o-nas.asp> (12. 5. 2017)

Spletni vir 3: <https://www.inexsda.cz/en/projekt/football-for-development> (12.5.2017)

Spletni vir 4: <http://www.streetfootballworld.org/who-we-are/our-story> (15.5.2017)

Spletni vir 5: <http://www.streetfootballworld.org/sites/default/files/football3%20Handbook.pdf> (15.5.2017)

Spletni vir 6: <http://www.streetfootballworld.org/who-we-are/our-purpose> (15.5.2017)

9. POVZETEK:

V diplomskem delu sem se želela osredotočiti na povezavo med športom in socialnim delom z mladimi. Zanimalo me je kako lahko uporabimo šport kot orodje za delo z otroki in mladostniki pri čemer sem se oprla na koncept F3 nogometa, katerega sem imela priložnost spoznati v okviru projekta »Football for development«, ki ga na Češkem izvajajo že od leta 2005. Temo sem si izbrala, ker šport predstavlja velik del mojega življenja in bi ga zelo rada povezala s socialnim delom in mogoče v prihodnosti s poklicno kariero.

V teoretičnem delu sem se osredotočila na različne dejavnike odraščanja, ki otroka in mladostnika spremljajo tekom njihovega odraščanja, nadaljevala sem z bolj podrobnim vpogledom v prosti čas mladih, kako ga preživljajo ter kakšne možnosti so jim ponujene s strani mladinskih centrov. Osredotočila sem se tudi na povezavo športa in socialno- kulturnega dela, kot eno izmed vej ustvarjalnosti. Teoretični uvod sem zaključila s predstavitev projekta »Football for development« in opisom metode F3 nogometa.

Pri raziskovanju me je najbolj zanimalo, kakšne pozitivne učinke ima uporaba F3 nogometa na mladostnike, kakšne socialne problematike naslavlja skozi uporabo F3 nogometa ter kako se ob samem konceptu, njegovi smiselnosti in uporabnosti, počutijo mladinski delavci v tujini, ki že nekaj časa uporabljajo F3 nogomet pri delu z njihovimi uporabniki. Zanimalo me je tudi stanje v Sloveniji, kako pogosto in s kakšnim razlogom izvajajo športne dejavnosti v okviru programa različnih mladinskih ustanov ter kakšno je njihovo mnenje o uporabi nogometa za delo z mladostniki.

Raziskava je sestavljena iz dveh spletnih anketnih vprašalnikov, prvi je bil namenjen mladinskim delavcem v tujini, ki že nekaj časa uporabljajo F3 nogomet v sklopu svojih organizacij, drugi pa je bil namenjen mladinskim delavcem v Sloveniji. Oba vprašalnika sta bila objavljena na spletni strani www.1ka.si, prvega sem poslala v vse organizacije na svetu, ki so članice mrežne organizacije Street football world in uporabljajo F3 nogomet, drugega sem poslala v mladinske centre in druge mladinske ustanove v Sloveniji. Vzorec je v prvem vprašalniku zajemal 54 mladinskih delavcev, v drugem pa 51, ki so v celoti izpolnili vprašalnik.

Na podlagi zbranih podatkov sem ugotovila, da anketiranci zelo podpirajo F3 nogomet in menijo, da predhodno nogometno znanje ni pogoj za izvajanje F3 nogometnih delavnic,

da F3 nogomet omogoča razvijanje širokega spektra pozitivnih sprememb pri mladostnikih poleg tega pa je to koncept skozi katerega se lahko naslavlja različne socialne problematike.

Raziskava pri mladinskih delavcih v Sloveniji je pokazala, da občasno izvajajo športne aktivnosti, na mesečni ravni več kot polovica anketiranih. Športne dejavnosti v največji meri izvajajo zaradi spodbujanja aktivnega in zdravega življenjskega sloga in zaradi priljubljenosti športnih aktivnosti med njihovimi uporabniki. Mladinski delavci so se v raziskavi pretežno strinjali, da se nogomet lahko uporablja kot orodje za delo z mladostniki in so izkazali zanimanje za boljše seznanjenje s samim konceptom, ki bi ga bili pripravljeni ob ustreznem izobraževanju tudi izvajati v praksi, v kolikor bi se jim le ta zdel smiselna.

S pridobljenimi rezultati sem zadovoljna in menim, da bi bilo zanimivo poskusiti izvesti kakšno delavnico F3 nogometa v Sloveniji.

10. PRILOGE

10.1. Vprašalnik za mladinske delavce v tujini, ki uporabljajo F3 nogomet

1. Koliko let že izvajate F3 aktivnosti v okviru vašega dela
 - a) Manj kot 1 leto
 - b) 1-2 leti
 - c) 2-5 let
 - d) Več kot 5 let

2. Kako pogosto izvajate F3 aktivnosti v vaši organizaciji?
 - a) Vsak dan
 - b) 2-3 krat na teden
 - c) 1 krat na teden
 - d) 1-2 krat na mesec
 - e) Nekajkrat na leto
 - f) 1 krat na leto
 - g) Drugo:

3. Na katere teme se osredotočate znotraj vašega projekta? (izberite 3 najpomembnejše)
 - a) Enakopravnost spolov
 - b) Socialno vključevanje
 - c) Vodstvene sposobnosti mladih
 - d) Zaposlovanje mladih
 - e) Nenasilno komuniciranje in sodelovanje v skupini
 - f) Zloraba drog in alkohola
 - g) Utrjevanje miru
 - h) Izobraževanje
 - i) Zdravje
 - j) Varstvo okolja
 - k) Drugo :

4. Označite naslednje izjave med 1 in 5, glede na to, kako močno se strinjate z njimi (1- se sploh ne strinjam, 5- popolnoma se strinjam)

	1	2	3	4	5
Vključevanje vseh ljudi, ne glede na njihov spol, etično pripadnost, religiozne poglede ali socialno ozadje					
Razumevanje, da sta zabava in sodelovanje v skupini ravno tako pomembna, če ne še bolj, kot zmagovanje					
Skozi refleksijo o njihovem načinu igranja povečano zavedanje o njihovih vrednotah					
Krepitev moči mladih ljudi, da postanejo zgled drugim v svoji skupnosti					
Zavedanje smiselnosti poštene igre, odgovornosti in zanesljivosti					
Razvoj nenasilne komunikacije					
Odprt dialog in pošteno igro					
Učenje nekonfliktnega reševanja problemov					

5. Označite naslednje izjave med 1 in 5, glede na to, kako močno se strinjate z njimi (1- se sploh ne strinjam, 5- popolnoma se strinjam) Vloga mediatorja je zelo pomembna ker:

	1	2	3	4	5
Izpodrine avtoritativno vlogo trenerja in jo nadomesti z demokratično usmerjenim dialogom med uporabniki o poteku poštene igre med tekmo					
Mediator v svoji vlogi ostaja nepristranski					
Omogoča uporabnikom samorefleksijo o njihovih dejanjih in reakcijah med tekmo					
Je zelo težka, odgovorna in ključna za uspešno izvajanje F3 nogometnih delavnic in turnirjev					

6. Označite naslednje izjave med 1 in 5, glede na to, kako močno se strinjate z njimi (1- se sploh ne strinjam, 5- popolnoma se strinjam)

	1	2	3	4	5
Udeležba deklic/žensk na naših F3 delavnicah je bila že od začetka visoka					
Udeležba deklic/žensk na naših F3 delavnicah se je tekom časa povečala					
Opazil/a sem pozitivne spremembe v obnašanju naših uporabnikov tekom udeležbe na naših F3 delavnicah					
Sodelovanje v skupini in spoštovanje med našimi uporabniki sta narastla skozi udeležbo F3 nogometnih delavnic					
Naši uporabniki se učinkovito učijo konstruktivnega reševanja konfliktov skozi F3 nogomet					
Naši uporabniki, ki prihajajo iz različnih socialnih okolij in obstaja majhna verjetnost, da se bodo na ulici spoprijateljili, so tekom naših F3 delavnic okrepili prijateljske vezi					

7. Označite naslednje izjave med 1 in 5, glede na to, kako močno se strinjate z njimi (1- se sploh ne strinjam, 5- popolnoma se strinjam)

	1	2	3	4	5
Počutim se kompetentno pri uporabi F3 nogometa pri delu z mojimi uporabnik					
Na začetku je bilo težko motivirati moje uporabnike za igranje po pravilih F3 nogometa					
Za izvajanje F3 nogometa mora mladinski delavec imeti dobre nogometne sposobnosti in znanje					
Menim, da je F3 nogomet preveč zapleten in raje uporabljam nogomet kot čas, ko se mladostniki zabavajo					
Ko sem prvič slišal/a o konceptu F3 nogometa sem bil/a skeptična o njegovi učinkovitosti					
Menim, da je koncept F3 nogometa zelo močna platforma za naslavljanje katerekoli socialne problematike					

10.2. Vprašalnik za mladinske delavce v Sloveniji

1. Kako pogosto izvajate športne dejavnosti?
 - a) Vsak dan
 - b) Vsak dan, če je le vreme primerno
 - c) 1-2 krat na teden
 - d) 1-2 krat na mesec
 - e) Nekajkrat na leto
 - f) Nikoli
 - g) Drugo:

2. Katere športne dejavnosti izvajate?
- a) Nogomet
 - b) Košarka
 - c) Odbojka
 - d) Plavanje
 - e) Izleti v gore
 - f) Športnih dejavnosti ne izvajamo
 - g) Drugo:
3. S kakšnim namenom izvajate športne aktivnosti? (Izberite 2 odgovora)
- a) Za zabavo, ker so naši uporabniki radi aktivni
 - b) Da izživijo nakopičeno energijo
 - c) Da ne delajo nemira v mladinskem centru
 - d) Zaradi spodbujanja aktivnega in zdravega življenjskega sloga
 - e) Za razvijanje pomembnih osebnostnih kompetenc pri mladostnikih (npr. za razvoj nenasilne komunikacije ter razvijanja občutka za timsko delo in sodelovanje)
4. Kako pogosto med športnimi aktivnostmi prihaja do konfliktnih situacij med vašimi uporabniki?
- a) Vedno
 - b) Pogosto
 - c) Včasih
 - d) Nikoli
5. Ali se z vašimi uporabniki udeležujete športnih turnirjev v sodelovanju z drugimi mladinskimi ustanovami?
- a) Da
 - b) Ne

6. Kaj menite o naslednji izjavi: Nogomet se lahko uporablja kot orodje za delo z mladostniki, preko katerega se lahko naslavlja številne problematike kot na primer: nenasilno komuniciranje, timsko delo in sodelovanje, enakost med spoloma, socialno vključevanje, problematika alkohola in drog in podobno.
- a) Z izjavo se popolnoma strinjam
 - b) Z izjavo se strinjam, vendar si ne znam predstavljati, kako bi to izgledalo v praksi
 - c) Sliši se lepo ampak v praksi, po mojem mnenju, težko izvedljivo
 - d) Z izjavo se strinjam, saj sem seznanjen/a, da takšni koncepti že obstajajo in se uspešno izvajajo v Sloveniji oz. v tujini
 - e) Z izjavo se ne strinjam in menim, da bi nogomet moral biti namenjen izključno zabavi in sproščanju energije naših uporabnikov

7. V 90ih letih se je v Kolumbiji, po veliki tragediji na svetovnem nogometnem prvenstvu v ZDA (zaradi avtogola je bil umorjen Kolumbijski nogometaš Andres Escobar), razvil koncept F3 nogometa. F3 nogomet je v prvi vrsti usmerjen v fair play. Preko njega pa se naslavlja številne (socialne) problematike, nekatere so že bile omenjene v prejšnjem vprašanju. F3 se imenuje zato, ker je sestavljen iz 3 "polovic". Prva polovica predstavlja diskusijo med tekmovalci pred tekmo, druga polovica predstavlja tekmovalni del in tretja polovica refleksijo po tekmi. (To je zelo grob opis koncepta)

Označite med 1 in 4 kako močno se strinjate z naslednjimi trditvami (1- se sploh ne strinjam, 4- popolnoma se strinjam):

	1	2	3	4
Zanima me koncept, ki uporablja nogomet kot orodje za delo z mladostniki				
V kolikor bi se izobrazil/a o tem konceptu in bi se mi zdel smiselno, bi ga želel/a izvajati tudi v praksi.				
Tudi, če bi se mi ta koncept zdel smiselno, ga v praksi ne bi izvajal/a saj sam/a ne maram nogometa in o njemu nimam dovolj znanja				
Igranje nogometa ne sovпада z vizijo našega centra in aktivnostmi, ki jih izvajamo				
Čeprav nogomet ni primerna aktivnost za naš center, bi se z našimi uporabniki bili pripravljeni udeležiti delavnice/turnirja, ki izvaja nogomet, kot orodje za delo z mladostniki				